

*Календар
пам'ятних дат*

*Черкащини
на 2013 рік*

СВОЮ
УКРАЇНУ
ЛЮБИТЬ
ВОКРЕМАЛЮЩЕ,
ВОСТАПІЮ
ПІЯККУ
ПІЯККУ
ЗА НЕІ
ГОСПОДА
МОШНІВ.
+

Управління культури
Черкаської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад „Обласна універсальна
наукова бібліотека імені Тараса Шевченка”
Черкаської обласної ради

Календар пам’ятних дат Черкащини на 2013 рік

Черкаси 2012

Довідково-бібліографічне видання „Календар пам’ятних дат Черкащини на ... рік” виходить щорічно, починаючи від 1970 року.

На початку Календаря подається перелік дат, до найвагоміших з них (позначених астериском) вміщено біографічні та історичні довідки, короткі бібліографічні списки літератури.

Мета видання – допомогти бібліотекарям, краєзнавцям, освітянам, журналістам, студентам і учням у набутті та поширенні знань з історії рідного краю, популяризації імен діячів науки, літератури, мистецтва, пов’язаних з Черкащиною.

Укладачі:	Л. Т. Демченко, Л. Д. Дядик, Т. В. Долгушина
Редактор	Г. С. Круглякова
Відповідальна за випуск	К. С. Бугаєнко
Комп’ютерний набір	Г. П. Степаненко

*У майбутнє ми входимо,
оглядаючись на минуле*

П. Валері

Пам'ятні дати Черкащини у 2013 році

- 935 років першій письмовій згадці про м. Канів (1078).
- 450 років із дня смерті Дмитра Івановича Вишневецького (Байди; р. н. невід. – 1563), організатора українського козацтва, старости черкаського і канівського.
- 420 років першій письмовій згадці про селище Лисянку (1593).
- 230 років Корсунь-Шевченківському парку (1783).
- 175 років від дня народження Юхима Степановича Кримського (1838 – 1915), літератора і краєзнавця, який жив і похований у м. Звенигородці.
- 160 років від дня народження Йосипа Андрійовича Димінського (1853 – 1893), етнографа, лікаря і педагога, який жив у с-щі Лисянці.
- 155 років від дня народження Євгена Івановича Борисова (1858 – 1900), вченого-літературознавця, етнографа, уродженця с. Вербовця Катеринопільського району.
- 150 років від дня народження Василя Григоровича Завадського (1863 – 1918), композитора, хорового диригента, уродженця м. Чигирини.
- 120 років з часу відкриття Трипільської культури археологом Вікентієм Хвойкою (1893).
- 100 років від дня народження Пилипа Антоновича Шутіра (1913 – 1944), поета, уродженця с. Великого Хутора Драбівського району.
- 85 років ТОВ „Черкаська продовольча компанія” (1928. Колишній м'ясокомбінат).

СІЧЕНЬ

- 1 – 70 років від дня народження Андрія Ілліча Поліщука (1943), письменника, жителя м. Тального.
- 3 – 120 років від дня народження Павла Павловича Гарячого (Горячий. 1893 – 1943), сотника армії УНР, уродженця с. Буди-Горобіївської Канівського району.
- 4 – 75 років від дня народження Івана Степановича Задорожного (1938), вченого, фахівця у галузі інформаційних технологій, уродженця с. Стецівки Звенигородського району.
- 4 – 120 років від дня народження Миколи Михайловича Ткаченка (1893 – 1965), вченого-історика, літературознавця, уродженця м. Тального.
- 9 – 85 років від дня народження Миколи Тодосійовича Негоди (1928 – 2008), письменника, заслуженого діяча мистецтв України, колишнього жителя м. Черкас.
- 13 – 125 років від дня народження Лева Юрійовича Крамаренка (1888 – 1942), художника, уродженця м. Умані.*
- 19 – 55 років від дня народження Івана Івановича Сухого (1958), художнього керівника Жашківського зразкового дитячого ансамблю гармоністів, заслуженого працівника культури України.
- 20 – 85 років від дня народження Костя Івановича Дяченка (1928 – 2006), поета-гумориста, прозаїка, уродженця с. Драбівки Корсунь-Шевченківського району.

ЛЮТИЙ

– 365 років з початку Національно-визвольної війни українського народу під проводом Б. Хмельницького (1648 – 1676).

- 6 – 65 років від дня народження Миколи Федоровича Крамара (1948), заслуженого журналіста України, жителя м. Черкас.
- 11 – 75 років від дня народження Анатолія Максимовича Пашкевича (1938 – 2005), народного артиста України, колишнього художнього керівника Черкаського народного хору.
- 11 – 95 років від дня народження Михайла Кириловича Масла (1918 – 1984), поета, колишнього жителя с. Ковалівки Драбівського району.
- 14 – 120 років від дня народження Валентина Дмитровича Отамановського (1893 – 1964), перекладача, красзнавця, уродженця с. Великої Яблунівки Смілянського району. Був репресований.
- 15 – 65 років від дня народження Наталії Василівни Віргуш (1948), письменниці, жительки м. Черкас.
- 16 – 200 років від дня народження Семена Степановича Гулака-Артемівського (1813 – 1873), композитора, співака, драматурга, уродженця м. Городища.*
- 16 – 70 років від дня народження Віталія Сергійовича Шкляра (1943), архітектора, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, уродженця м. Звенигородки.
- 17 – 105 років від дня народження Олекси Федоровича Влизька (1908 – 1934), поета, дитячі і юнацькі роки якого пройшли у с. Сигнаївці Шполянського району.
- 24 – 110 років від дня народження Федора Івановича Лаврова (1903 – 1980), фольклориста, літератора, уродженця с. Вереміївки Чернобаївського району.
- 24 – 140 років від дня народження Івана Тимофійовича Ротаря (1873 – 1905), громадсько-політичного діяча, літератора, педагога, уродженця с. Млієва Городищенського району.

- 27 – 130 років від дня народження Сергія Михайловича Іваницького-Василенка (1883 – 1984), історика права, уродженця м. Золотоноші.

БЕРЕЗЕНЬ

- 1 – 65 років від дня народження Михайла Івановича Башенка (1948), вченого-зоотехніка, заслуженого працівника сільського господарства України, уродженця с. Радиванівки Кам'янського району.
- 2 – 170 років від дня народження Лева Степановича Мацієвича (1843 – 1915), літературознавця, історика, уродженця с. Безпечної Жашківського району.
- 3 – 90 років від дня народження Онисима Петровича Мельника (1923 – 1969), письменника, уродженця с. Доброї Маньківського району.
- 9 – 70 років від дня народження Євгена Семеновича Найдена (1943), заслуженого художника України, жителя м. Черкас.
- 9 – 80 років від дня народження Нінель Іванівни Заверталюк (1933), літературознавця, уродженки м. Умані.
- 10 – 75 років від дня народження Миколи Івановича Бушина (1938), історика, краєзнавця, професора Черкаського державного технологічного університету.
- 13 – 120 років від дня народження Якова Максимовича Зозулі (1893 – 1984), військового і політичного діяча, уродженця с. Лебедина Шполянського району.
- 13 – 85 років від дня народження Олександра Володимировича Гуковича (1928), заслуженого архітектора України, уродженця м. Звенигородки.
- 17 – 60 років від дня народження поета Володимира Максимовича Гаптаря (1953), поета, уродженця с. Орловця Городищенського району.

- 20 – 115 років від дня народження Юхима Борисовича (Хаїма Беровича) Лойцкера (1898 – 1970), літературознавця, уродженця м. Канева. Був репресований.
- 21 – 75 років від дня народження Василя Андрійовича Марсюка (1938), поета, колишнього жителя м. Черкас.
- 23 – 110 років від дня народження Галини Львівни Петрашевич (1903 – 1999), скульптора, уродженки с. Дубової Уманського району.
- 24 – 185 років від дня народження Феофана (Теофана) Гавриловича Лебединцева (1828 – 1888), вченого-історика, церковного і громадського діяча, уродженця с. Зеленої Діброви Городищенського району.
- 27 – 70 років від дня народження Юрія Петровича Іщенка (1943), заслуженого художника України, голови Черкаської обласної організації НСХУ.
- 28 – 390 років від дня народження Романа Онисимовича Ракушки-Романовського (Самовидця. 1623 – 1703), державного і церковного діяча, уродженця, ймовірно, с. Романівки Тальнівського району.
- 30 – 60 років від дня народження Олексія Миколайовича Пухного (1953), письменника, жителя м. Сміли.
- 30 – 115 років від дня народження Олексія Сидоровича Коломійченка (1898 – 1973), вченого-отоларинголога, заслуженого діяча науки і техніки України, уродженця м. Шполи.

КВІТЕНЬ

- 2 – 95 років від дня народження Леоніда Васильовича Куличенка (1918 – 1977), письменника, уродженця с. Шабельників Чигиринського району.
- 6 – 65 років від дня народження Валентина Михайловича Пивоварова (1948), співака, народного артиста України, уродженця м. Сміли.

- 7 – 120 років від дня народження Василя Степановича Василя (Миляєва. 1893 – 1972), режисера, актора, народного артиста СРСР, уродженця с. Буртів Шполянського району.
- 10 – 90 років від дня народження Олександра Григоровича Зобенка (1923 – 2005), письменника, уродженця с. Вереміївки Чорнобаївського району.
- 10 – 95 років від дня народження Івана Даниловича Рябоштана (1918 – 2008), заслуженого журналіста України, колишнього жителя м. Черкас.
- 13 – 85 років від дня народження Юрія Васильовича Смолянського (1928 – 2005), артиста, майстра художнього слова Черкаської обласної філармонії, колишнього жителя м. Черкас.
- 15 – 75 років від дня народження Миколи Васильовича Ткаченка (1938 – 2006), художника, уродженця с. Нечаївки Черкаського району.
- 18 – 75 років від дня народження Миколи Федоровича Запорожця (1938), вченого-біохіміка, уродженця с. Лип'янки Шполянського району.
- 30 – 90 років від дня народження Івана Онисимовича Кулика (1923 – 1995), художника, колишнього жителя м. Черкас.

ТРАВЕНЬ

- 420 років з часу загибелі Криштофа Косинського (1545 – 1593), керівника національно-визвольного повстання проти польського панування в Україні. Загинув під час облоги Черкаського замку.
- 190 років з часу пуску першого пароплава на Дніпрі „Бджілка” (1823), спорудженого у с. Мошнах, тепер Черкаського району.
- 95 років Черкаському обласному краєзнавчому музею (1918).

- 60 років з часу створення народного самодіяльного ансамблю танцю „Черкащанка” Центру культури, мистецтв та дозвілля „Богданів край” Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького (1953).
- 50 років з часу заснування Уманського музичного училища ім. П. Д. Демуцького (1963).*
- 2 – 80 років від дня народження Олексія Мусійовича Дубового (1933 – 2004), державного діяча, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, колишнього жителя м. Черкас.
- 5 – 125 років від дня народження Георгія Семеновича Тереве́рка (1888 – 1912), одного з перших українських планеристів, уродженця с. Вільшаної-Слобідки Уманського району.*
- 6 – 225 років від дня народження Дмитра Максимовича Княжевича (1788 – 1844), фольклориста, літератора, освітнього і громадського діяча, уродженця с. Великої Бурімки Чорнобаївського району.
- 7 – 100 років від дня народження Ірини Остапівни Гоменюк (1913 – 1989), заслуженого майстра народної творчості України, уродженки с. Родниківки Уманського району.*
- 9 – 105 років від дня народження Івана Олексійовича Волошина (1908 – 1993), театрознавця і педагога, уродженця м. Кам’янки.
- 11 – 105 років від дня народження Віталія Єлисейовича Чигирин (Чигирика. 1908 – 1937), письменника, уродженця с. Боровиці Чигиринського району. Був репресований.
- 13 – 75 років від дня народження Ігора Борисовича Грушецького (1938 – 1996), журналіста, колишнього жителя м. Черкас.
- Його прізвище занесено на Дошку пам’яті загиблих журналістів (м. Київ).

- 15 – 130 років від дня народження Бориса Яковича Падалки (1883 – 1963), вченого-інфекціоніста, уродженця с. Петровського Драбівського району.
- 18 – 245 років з часу національно-визвольного повстання Коліївщини (1768), яке почалось в урочищі Холодний Яр.
- 19 – 75 років від дня народження Марка Ізраїльовича Вейцмана (1938), поета, колишнього жителя м. Черкас.
- 22 – 100 років від дня народження Костянтина Наумовича Гудзенка (1913 – 2008), педагога, краєзнавця, колишнього жителя м. Кам'янки.*
- 25 – 95 років від дня народження Олександра Андрійовича Найди (1918 –1997), краєзнавця, заслуженого лісівника України, колишнього жителя м. Чигирина.
- 26 – 365 років з часу Корсунської битви (1648).
- 26 – 65 років від дня народження Миколи Володимировича Босака (1948), письменника, уродженця с. Підставок Золотоніського району.
- 26 – 95 років від дня народження Йосипа Ілліча Гіхмана (1918 – 1985), вченого-математика, уродженця м. Умані.
- 27 – 100 років від дня народження Валентина Костянтиновича Лагоди (Лагодзинського. 1913 – 1991), поета, уродженця с. Степанців Канівського району.*
- 28 – 110 років від дня народження Олександри Максимівни Шулежко (1903 – 1994), яка під час нацистської окупації м. Черкас організувала дитячий притулок. Удостоєна звання „Праведник народів світу”.

ЧЕРВЕНЬ

- 1 – 105 років від дня народження Івана Оникійовича Виргана (1908 – 1975), поета, уродженця с. Матвіївки, тепер у складі с. Кліщинців Чернобаївського району.

- 3 – 85 років від дня народження Костянтина Петровича Степанкова (1928 – 2004), актора, народного артиста України, юнацькі роки якого пройшли в м. Умані.
- 3 – 95 років з часу Звенигородсько-Таращанського повстання (1918).
- 4 – 150 років від дня народження Владислава Владиславовича Городецького (1863 – 1930), архітектора, який зробив значний внесок в архітектуру м. Черкас, м. Умані та с. Мошни Черкаського району.
- 4 – 65 років від дня народження Віктора Андрійовича Олексенка (1948), заслуженого художника України, жителя м. Черкас.
- 7 – 90 років від дня народження Миколи Андрійовича Гірника (1923 – 1981), поета, перекладача, уродженця с. Вербовця Катеринопільського району.
- 8 – 85 років від дня народження Едуарда Никифоровича Яворського (1928), музикознавця, заслуженого діяча мистецтв України, уродженця с. Лисячої Балки Катеринопільського району.
- 10 – 110 років від дня народження Микити Михеєвича Шумила (1903 – 1982), письменника, перекладача, уродженця с. Михайлівки Кам'янського району.
- 15 – 90 років від дня народження Олександра Тихоновича Петриченка (1923 – 2008), поета, колишнього жителя м. Чигирин.
- 16 – 140 років від дня народження Антоніни Василівни Нежданової (1873 – 1950), співачки, народної артистки СРСР, яка у 1894 р. перебувала у с. Дахнівці (тепер у складі м. Черкас).
- 17 – 60 років від дня народження Івана Васильовича Фізера (1953), заслуженого художника України, жителя м. Черкас.

- 21 – 110 років від дня народження Луїса Краснера (1903 – 1995), американського скрипаля, уродженця м. Черкас.
- 24 – 115 років від дня народження Олени Журливої (Котової Олени Костянтинівни. 1898 – 1971), поетеси, уродженки м. Сміли.
- 26 – 40 років Черкаській академії пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля МНС України (1973).

ЛИПЕНЬ

- 105 років з початку демонстрування кіно у м. Черкасах (1908).
- 3 – 75 років від дня народження Володимира Андрійовича Гончаренка (1938), фольклориста і краєзнавця, жителя м. Черкас.
- 12 – 70 років від дня народження Петра Павловича Линовицького (1943 – 2002), поета, журналіста, колишнього жителя м. Черкас.
- 12 – 155 років від дня народження Михайла Михайловича Філіпова (1858 – 1903), вченого, уродженця с. Вікниного, тепер Катеринопільського району.
- 16 – 120 років від дня народження Данила Порфіровича Демущького (1893 – 1954), кінооператора, уродженця с. Охматова Жашківського району.
- 17 – 100 років від дня народження Петра Семеновича Битюцького (1913 – 1941), Героя Радянського Союзу, який загинув у бою при обороні м. Черкас від німецько-фашистських загарбників.
- 21 – 75 років від дня народження В'ячеслава Івановича Васяновича (1938), графіка і живописця, уродженця с. Гельмязева Золотоніського району.

- 22 – 105 років від дня народження Івана Івановича Черінька (1908 – 1948), українського і туркменського живописця, заслуженого діяча мистецтв Туркменістану, уродженця с. Деньгів Золотоніського району.
- 23 – 60 років від дня народження Надії Яківни Нікіфорової (1953), художниці, жительки м. Черкас.
- 23 – 70 років від дня народження Анатолія Івановича Кузьмінського (1943), заслуженого працівника народної освіти України, ректора Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького.
- 24 – 65 років від дня народження Петра Яковича Чуприни (1948), музиканта, заслуженого діяча мистецтв України, народного артиста України, уродженця м. Золотоноші.
- 26 – 100 років від дня народження Олега Володимировича Климиника (1913 – 2001), літературознавця, уродженця с. Ямпіля Катеринопільського району.*
- 28 – 200 років від дня народження Якова Петровича де Бальмена (1813 – 1845), літератора, художника, який неодноразово бував у маєтку Т. Г. Волховської у с. Мойсівці, тепер Драбівського району.
- 28 – 115 років від дня народження Павла Романовича Чамати (1898 – 1969), психолога і педагога, уродженця с. Бабиців Канівського району.
- 29 – 75 років від дня народження Станіслава Станіславовича Лячинського (1938), журналіста, краєзнавця, наукового співробітника Звенигородського краєзнавчого музею.

СЕРПЕНЬ

– 185 років від дня народження Йони Мордковича Зайцева (1828 – 1907), підприємця, філантропа, уродженця м. Канева.

- 2 – 360 років Іллінській церкві в с. Суботіві Чигиринського району (1653).
- 2 – 135 років від дня народження Іллі Максимовича Шульги (1878 – 1938), художника, уродженця с. Кропивни Золотоніського району. Був репресований.
- 5 – 75 років від дня народження Віктора Кіндратовича Собченка (1938 – 2009), заслуженого працівника культури, колишнього жителя м. Черкас.
- 9 – 190 років від дня народження Олександра Олександровича Навроцького (1823 – 1892), поета, перекладача, уродженця с. Антипівки Золотоніського району.
- 12 – 60 років від дня народження Анатолія Олександровича Задоя (1953), вченого-економіста, уродженця с. Івківців Чигиринського району.
- 16 – 80 років від дня народження Анатолія Тимофійовича Авдієвського (1933), хорового диригента, народного артиста України, Героя України, керівника Черкаського народного хору у 1963 – 1966 рр.
- 17 – 120 років від дня народження Костя Іполітовича Кржемінського (1893 – 1937), художника, мистецтвознавця, який жив в м. Умані. Був репресований.
- 18 – 65 років від дня народження Віктора Володимировича Гоцуляка (1948), вченого-історика, викладача ЧНУ ім. Богдана Хмельницького.
- 23 – 65 років від дня народження Валентина Івановича Хорошого (1948), заслуженого працівника культури України, директора Черкаського музичного училища ім. С. С. Гулака-Артемівського.
- 24 – 140 років від дня народження Фотія Степановича Красицького (1873 – 1944), художника, уродженця с. Зеленої Діброви Городищенського району.

- 26 – 100 років від дня народження Євгена Миколайовича Гольцева (1913 – 1987), журналіста, колишнього редактора газети „Черкаська правда”.
- 28 – 60 років від дня народження Володимира Пилиповича Головка (1953 – 2000), скульптора, уродженця с. Мельників Чигиринського району.
- 28 – 90 років від дня народження Якіма Прохоровича Запасака (1923 – 2007), доктора мистецтвознавства, заслуженого працівника освіти України, уродженця с. Розсішок Христинівського району.
- 30 – 65 років від дня народження Тамари Федорівни Гордової (1948), заслуженої художниці України, жительки м. Черкас.

ВЕРЕСЕНЬ

- 130 років від дня народження Василя Григоровича Іщенка (1883 – 1934), художника, скульптора, уродженця с. Кобринського Тальнівського району. Був репресований.
- 35 років з часу утворення Черкаської обласної організації Національної спілки художників України (1978).
- 8 – 115 років від дня народження Наталії Михайлівни Ужвій (1898 – 1986), актриси, яка у 1915 – 1922 рр. вчителювала у с. Михайлівці Драбівського району та в м. Золотоноші, брала участь у виставах драматичного гуртка м. Золотоноші.
- 9 – 70 років від дня народження Валентини Павлівни Кононцевої (1943), заслуженої артистки України, актриси Черкаського академічного музично-драматичного театру.
- 13 – 115 років від дня народження Миколи Івановича Терещенка (1898 – 1966), поета і перекладача, уродженця с. Щербинівки Золотоніського району.

- 13 – 150 років від дня народження Дмитра Мойсейовича Петрушевського (1863 – 1942), історика, академіка, уродженця с. Кобринового Тальнівського району.
- 16 – 110 років від дня народження Петра Григоровича Борзяка (1903 – 2000), вченого-фізика, уродженця с. Пищиків, нині с. Жовтнєве Чернобаївського району.
- 19 – 90 років від дня народження Валентина Опанасовича Подневича (1923 – 1943), Героя Радянського Союзу, який загинув в бою за визволення м. Черкас від німецько-фашистських загарбників.
- 20 – 335 років із дня смерті архімандрита Свято-Успенського монастиря м. Канева, преподобномученика Макарія (Токаревського. 1605 – 1678), мощі якого нині перебувають у Свято-Михайлівському соборі м. Черкас.
- 20 – 120 років від дня народження Сергія Федоровича Єфремова (1893 – 1966), військового діяча, уродженця с. Зеленькова Тальнівського району.
- 20 – 80 років від дня народження Бориса Васильовича Іваненка (1933 – 2008), історика-архівіста, заслуженого працівника культури України, уродженця м. Канева.
- 21 – 70 років від дня народження Сергія Миколайовича Руднєва (1943), поета, жителя м. Черкас.
- 21 – 75 років від дня народження Ліллі Павлівни Капкаєвої (1938), заслуженого працівника культури України, директора КЗ „Черкаська обласна універсальна наукова бібліотека імені Тараса Шевченка” Черкаської обласної ради.
- 22 – 65 років від дня народження Галини Олександрівни Паламарчук (1948), поетеси, уродженки с. Онопріївки Тальнівського району.

ЖОВТЕНЬ

- 8 – 125 років від дня народження Михайла Харлампійовича Пилипенка (1888 – 1953), заслуженого артиста України, уродженця с. Носачевого Смілянського району.
- 8 – 70 років від дня народження Вячеслава Івановича Супрунова (1943 – 1995), заслуженого артиста України, колишнього актора Черкаського академічного музично-драматичного театру.
- 8 – 65 років від дня народження Володимира Сергійовича Гололковського (1948), заслуженого журналіста України, колишнього головного редактора газети „Черкаський край”.
- 11 – 65 років від дня народження Людмили Василівни Тараненко (1948), письменниці, жительки м. Черкас.
- 13 – 90 років від дня народження Михайла Івановича Сікорського (1923 – 2011), історика, краєзнавця, Героя України, заслуженого працівника культури України, уродженця м. Чигирин.
- 18 – 60 років від дня народження Анатолія Тимофійовича Горбівненка (1953), поета, гумориста, жителя м. Сміли.
- 19 – 70 років з часу спалення німецько-фашистськими загарбниками с. Вдовичино Черкивського району (1943).
- 20 – 130 років від дня народження Петра Олександровича Єфремова (1883 – дата см. невід.), літературознавця, уродженця с. Пальчика Катеринопільського району.
- 22 – 115 років від дня народження Теофана Яремовича Фіялка (1898 – 1970), поета, уродженця с. Косенівки Уманського району.
- 23 – 120 років від дня народження Пилипа Омеляновича Козицького (1893 – 1960), композитора, заслуженого діяча мистецтв України, уродженця с. Летичівки Монастирищенського району.

- 23 – 280 років від дня народження Хоми Трохимовича Тихорського (1733 – 1814), вченого-лікаря, уродженця с. Домантова Золотоніського району.
- 28 – 120 років від дня народження Андрія Івановича Ємченка (1893 – 1964), вченого-біолога, уродженця с. Михайлівки Кам'янського району.
- 29 – 90 років від дня народження Надії Марківни Попової (1923 – 1998), народної артистки України, колишньої актриси Черкаського академічного обласного музично-драматичного театру.
- 30 – 105 років від дня народження Раїси Львівни Троянker (1908 – 1945), поетеси, уродженки м. Умані.
- 31 – 130 років від дня народження Михайла Олександровича Злобинця (Злобинців. 1883 – 1937), поета, уродженця м. Золотоноші. Був репресований.

ЛИСТОПАД

- 95 років газеті „Черкаський край” (1918).
- 1 – 115 років від дня народження Дмитра Івановича Бедзика (1898 – 1982), письменника, організатора і першого директора музею історії Корсунь-Шевченківської битви (1945).
- 7 – 130 років від дня народження Леоніди Миколаївни Баланівської (1883 – 1960), співачки, уродженки м. Шполи.
- 8 – 95 років від дня народження Марії Антонівни Шкаліберди (1918 – 1998), краєзнавця, колишнього директора Кам'янського літературно-меморіального музею О. С. Пушкіна і П. І. Чайковського.
- 12 – 80 років від дня народження Михайла Єфремовича Іщенка (1933), краєзнавця і лікаря, заслуженого працівника культури України, жителя м. Канева.

- 14 – 105 років від дня народження Павла Яковича Куценка (1908 – 1983), графіка, заслуженого художника України, уродженця м. Кам'янки.
- 18 – 90 років від дня народження Михайла Григоровича Іванченка (1923), письменника, жителя с. Гусакового Звенигородського району.
- 21 – 75 років від дня народження Михайла Кузьмовича Наснка (1938), літературознавця, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, уродженця с. Гуляйполя Катеринопільського району.*
- 21 – 70 років від дня народження Михайла Васильовича Голубовича (1943), народного артиста України, уродженця м. Золотоноші.
- 21 – 100 років від дня народження Берти Львівни Корсунської (1913 – 1979), літературознавця, уродженки м. Звенигородки.*
- 21 – 65 років від дня народження Михайла Дмитровича Ковалю (1948), фольклориста, соліста-бандуриста, заслуженого працівника культури України, жителя с. Великого Хутора Драбівського району.
- 22 – 70 років від дня народження Ніни Василівни Корсунь (1943), письменниці, жительки м. Сміли.
- 22 – 100 років від дня народження Миколи Івановича Пшеничного (1913 – 1994), журналіста і краєзнавця, колишнього організатора і директора Кам'яньського літературно-меморіального музею О. С. Пушкіна та П. І. Чайковського.*
- 24 – 95 років від дня народження Віктора Марковича Лагози (1918 – 2002), поета-гумориста, уродженця м. Канева.
- 24 – 145 років від дня народження Віктора Дмитровича Замирайла (1868 – 1939), живописця, уродженця м. Черкас.

- 25 – 175 років від дня народження Івана Семеновича Нечуя-Левицького (1838 – 1918), письменника, уродженця с-ща Стеблева Корсунь-Шевченківського району.*
- 30 – 95 років від дня народження Зої Іванівни Василенко (1918), музикознавця і фольклориста, уродженки с. Ташлика Смілянського району.
- 30 – 100 років від дня народження Григорія Прокоповича Донця (1913 – 1985), поета, уродженця с. Курилівки Канівського району.*
- 30 – 75 років від дня народження Андрія Юхимовича Чорнодіда (1938), архітектора, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, уродженця с. Нового Міста, тепер у межах м. Монастирища.

ГРУДЕНЬ

- 95 років з часу створення Руськополянського самодіяльного народного етнографічного хору „Поляни” (1918).
- 1 – 50 років від дня народження Віталія Васильовича Масенка (1963), історика, професора Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького.
- 2 – 160 років від дня народження Григорія Костянтиновича Ходоровського-Мороза (1853 – 1927), композитора і піаніста, уродженця хутора Коханівки, нині у межах с. Свічківки Драбівського району.
- 3 – 90 років Корсунь-Шевченківському педагогічному училищу ім. Т. Г. Шевченка (1923).
- 8 – 75 років від дня народження Андрія Федоровича Коцюбинського (1938 – 2011), письменника, журналіста, уродженця с. Загородища Чернобаївського району.
- 14 – 70 років з часу визволення м. Черкас від німецько-фашистських загарбників (1943).*

- 14 – 110 років від дня народження Андрія Степановича Брагінця (1903 – 1963), філософа, уродженця с. Малих Канівців Чорнобаївського району.
- 17 – 60 років від дня народження Володимира Трохимовича Поліщука (1953), літературознавця, професора Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького.
- 17 – 95 років від дня народження Марка Якимовича Варшавчика (1918 – 2001), вченого-історика, архівіста, заслуженого діяча науки і техніки України, уродженця м. Сміли.
- 19 – 90 років від дня народження Петра Івановича Власюка (1923 – 1993), поета, уродженця с. Сабадаша Жашківського району.
- 23 – 90 років від дня народження Олександра Станіславовича Ренькаса (1923 – 2008), заслуженого архітектора України, лауреата Державної премії СРСР, колишнього головного архітектора Черкаської області.
- 24 – 215 років від дня народження Адама Міцкевича (1798 – 1855), польського поета, який у лютому 1825 р. гостював у маєтку Г. Головінського у с-щі Стеблеві, тепер Корсунь-Шевченківського району.
- 24 – 75 років від дня народження Миколи Федотовича Стеблини (1938 – 2011), письменника, уродженця с. Макіївки Смілянського району.

13 січня
125 років від дня народження
художника
Л. Ю. Крамаренка

(13.01.1888 – 2.03.1942)

Серед майстрів, життя і творчість яких безпосередньо пов'язані з Уманщиною, почесне місце посідає ім'я художника-монументаліста, професора живопису Лева

Юрійовича Крамаренка.

Народився художник 13 січня 1888 року в Умані у родині Крамаренків, що належала до представників передової, демократично налаштованої інтелігенції. В їхньому будинку часто збиралася молодь, що жваво цікавилася розвитком української літератури, музики та театру. Зустрічався Юрій Левович (батько художника) з корифеями української культури М. В. Лисенком, Г. П. Старицьким, М. К. Садовським та ін.

Юрій Левович Крамаренко – перший в Умані лікар-хірург, завідувач Уманської міської лікарні, надзвичайно переймався станом та рівнем культури в місті. Так, саме він створив аматорський драматичний гурток, брав активну участь і в громадському житті Умані.

Так, в атмосфері доброзичливості і поваги до людей, в оточенні, яке дбало про розвиток і процвітання української культури, формувався майбутній художник.

Навчався хлопець в Уманській гімназії. Після її закінчення у 1906 році 18-річний юнак їде до Петербурга.

У тому ж році він вступає на юридичний факультет Петербурзького університету і паралельно відвідує заняття в майстерні професора Академії мистецтв Д. М. Кардовського. Студіювання в майстерні митця так захопило Л. Ю. Крамаренка, що він після двох років навчання залишає університет, щоб продовжити художню освіту.

У 1908 році він виїхав до Парижа і вступив до однієї з приватних академій, де проводили заняття з молоддю відомі митці. З дипломом художника-монументаліста для поглиблення малярсь-

кої культури Лев Юрійович відвідав Італію, Грецію, Туреччину, Австрію та Німеччину.

2 квітня 1913 року в залах петербурзького „Товариства заохочування художеств” було відкрито першу виставку Л. Крамаренка і А. Тарана переважно з робіт часу перебування художників за кордоном. Виставка викликала жвавий відгук у пресі.

Здобувши високу професійну підготовку, у 1918 році Л. Ю. Крамаренко повертається в Україну. Невдовзі він став директором Глинської керамічної школи на Полтавщині, працює в Межигірській керамічній школі. Свою роботу в школах поєднує з педагогічною діяльністю в Академії мистецтв. У 1922 році Академію було реорганізовано в Київський інститут пластичних мистецтв. Незабаром художник став ректором цього інституту і керував його роботою. Разом зі своїми учнями розписав у традиціях монументального живопису ряд громадських закладів та установ Києва.

Лев Юрійович був талановитим педагогом, чуйною і турботливою людиною. Павло Іванченко у спогадах про вчителя пише: „...найбільшою втіхою для нас були добрі, підбадьорливі слова нашого вчителя. Я ще й досі пам'ятаю світле, з красивими розумними очима обличчя Лева Юрійовича. Це людина, яка за своє життя нікому не заподіяла зла, яка ще змолоду показала мені шлях у життя, яким я іду й досі”.

З 1932 по 1941 р. художник живе і працює в Москві. В цей період він багато і плідно працює в техніці станкового живопису. Серед робіт цього періоду: „Отузи. Крим” (1937) – один з найкращих творів митця, „Будинки на березі моря. Крим” (1939), „Вікно. Отузи” (1937), „Кримський натюрморт” (1937). Пейзажі, написані на Кавказі: „Алея кипарисів і олівок”, „У передмісті Гудат”, „Вулиця з кипарисами. Сухумі” та інші роботи.

Лев Юрійович Крамаренко, як і його батько, піклувався про піднесення культури, зокрема малярської, на рідній Уманщині. Ще в 20-х роках художник виступав як один із засновників і найактивніших членів мистецького угруповання – ОСМУ (Об'єднання сучасних митців України). За завданням ОСМУ Л. Ю. Крамаренко організовує ряд виставок і веде широку пропаганду образотворчого мистецтва. Виконуючи ці завдання, він відвідує різні міста України. Не раз приїздив він і до свого рідного міста Умані. У квітні 1928 року митець прибув до Умані в спра-

вах організації виставки ОСМУ в міському музеї. Довідавшись про те, що в місті на дуже низькому рівні оформлення місцевих клубів, він вжив заходів, щоб „очистити їх від халтури”. Багато енергії і зусиль докладає митець, щоб організувати міську художню студію, дбає про те, щоб нею керували кваліфіковані спеціалісти; сам готує навчальну програму і піклується про те, щоб до студії була відібрана талановита молодь.

Виставки ОСМУ влаштовували і в інших містах та сільських місцевостях. Газета „Пролетарська правда” від 9 серпня 1928 року, аналізуючи виставки ОСМУ на Уманщині, відзначала, з одного боку, доброзичливе ставлення партійних і культосвітніх установ Уманщини, що радо погодилися допомогти об'єднаною в справі організації виставок, а з другого – серйозне ставлення до них самих художників: „Вони дали продукцію високої художньої якості. Це дало можливість уманцям ознайомитися з сучасним українським малярством на найкращих його зразках”.

Під час Великої Вітчизняної війни художник включився в педагогічний процес евакуйованих до Самарканда художніх інститутів.

Тяжка хвороба перервала напружену працю нашого земляка. В лютому 1942 року він захворів на черевний тиф, а 2 березня художник помер. Похований у Самарканді.

Визначний майстер малярства Лев Юрійович Крамаренко посів стале місце в історії українського мистецтва. Він зростив цілу плеяду талановитих художників, серед яких і його дружина І. Жданка.

В Умані по вулиці Леніна, 17 зберігся будинок, де жив художник в оточенні великої дружної сім'ї. В музеї діячів літератури та мистецтв Уманщини великий розділ експозиції присвячений Леву Юрійовичу Крамаренку. Експонуються репродукції його картин „Шах і Зінда. Самарканд”, „Хауз і Чайхана”, „Кримський натюрморт” та інші. Представлені також копії „Біля Арика”, „На Оці”, „Море та каміння. Крим”.

ЛІТЕРАТУРА:

Логвинська, Л. Лев Крамаренко / Л. Логвинська, О. Малашенко. – К. : Мистецтво, 1975. – 46 с., [63] л.

Іванкін, І. Школа: листя і лазур / І. Іванкін // Всесвіт. – 1991. – №4. – С. 194 – 200.

Вихристюк, А. З мистецького сузір'я Уманщини / А. Вихристюк // Уман. зоря. – 2003. – 15 січ.

Мицик, В. Професор живопису / В. Мицик // Уман. зоря. – 1968. – 13 січ.

Крамаренко Лев Юрійович // Митці України: енцикл. довід. – К., 1992. – С. 329.

Інтернет – посилання

www.lemon3.lemon.ua

www.artinvestment.ru

16 лютого
200 років від дня народження
композитора, співака і драматурга
С. С. Гулака-Артемовського
(16.02.1813 – 17.04.1873)

Тепер через день дають „Руслана і Людмилу”. Та що там за опера, так ну! А надто, як Артемовський співає Руслана, то так, що аж потилицю почухаєш – дalebі, правда! Добрий співака – нічого сказать!

Тарас Шевченко

Чос, В. Городище: велика історія маленького міста / Володимир Чос. – [Черкаси], 2011. – С. 35.

Семен Степанович Гулак-Артемовський – наш талановитий земляк: великий співак, композитор, основоположник української опери, автор опери „Запорожець за Дунаєм”, який багатогранністю свого щедрого таланту залишив яскравий і неповторний слід у світовій культурі. Якби наш земляк написав лише „Запорожця за Дунаєм”, цю, по-справжньому народну оперу, цього було б достить, щоб увічнити своє ім'я. Комічна феєрія ставилася у найрізноманітніших театрах світу тисячі разів, і ще довго радуватиме слухачів своїм волелюбним духом, життєво правдивими образами

українців і створеною на народнопісенному фольклорі запальною музикою...

Стара метрична книга засвідчує, що Семен Гулак-Артемовський народився 4(16) лютого 1813 року на хуторі Гулаківщина, за три кілометри від м. Городища, який належав батькові, священику Покровської церкви Степану Петровичу.

Крім Семена сім'я мала ще двох синів, Петра і Павла та дочку Марію. Всім дітям батько дав освіту – і всі вони знайшли своє місце в житті. Петро був офіцером-карабінером, Павло служив у палаті Ставропольського суду, Марія – стала вчителькою. А сам Семен уже в дитинстві мав чудовий голос – дискант, знав багато українських пісень і любив їх співати. Так серед чудової української природи, серед полів і лісів, на берегах живописної річки Вільшанки пройшли дитячі роки Семена. Батько хлопчика мало хвилювався його майбутнім, адже твердо вирішив, що Семен стане священиком, до всього ж він співав у церковному хорі.

Коли Семену виповнилося 11 років, батько відвіз його у Київ, де 1 вересня 1824 року Семен був зачислений у Київське духовне училище. Хлопчик старався, і в перший рік навчання в атестаті стояла відмітка, що: „Симеон Артемовский, 12 лет – поведения честного, прилежания неослабного, успехов изрядных”. А слух про його чарівний голос дійшов до київського митрополита Є. Болховітінова – знавця та любителя хорового співу, за наказом якого Степана й зачислили в митрополичний хор, що співав при Софіївському соборі. Величні мелодії, спів більше приваблювали хлопця, ніж навчання „богословію”. Менш за все він хотів стати священиком, тож в атестаті за 1825 – 1826 рік у Семена зазначалось: „способностей хороших, ленив и приленив, успехов малых”.

А до того ж, коли хлопцю виповнилося 16 років, помирає його батько, залишивши сім'ю без підтримки, а в самого Семена почалася мутація голосу. Молодого співака виключають з училища. Та за підтримки Болховітінова зачисляють до хору при Михайлівському соборі, де в нього розвився сильний баритон. А незабаром він став провідним солістом.

Подальшу долю співака визначив приїзд до Києва російського композитора М. Глінки. Той мав за мету відібрати талановитих юнаків для придворної капели. До того ж він тоді працював над своєю оперою „Руслан і Людмила” і шукав виконавця партії Руслана. Композитор вирішив зробити із молодого юнака оперного

співака і запросив до Петербургу. Молодому Семену на той час виповнилося 25 років, і він погодився на переїзд. Та Глінка задумав інтригу. Гулак-Артемівський не поїхав відразу до Петербургу з іншими відібраними співаками. За наказом Глінки він заїхав до своїх родичів у Городище, до свого дядька – байкаря П. П. Гулака-Артемівського. А коли в жовтні приїхав Семен Степанович до північної столиці, то в хорі уже всі вакансії були заповнені. Глінка пішов на це свідомо, намагаючись звільнити молодого співака від церковного начальства. Адже це Глінка клопотав про те, щоб відмова на прийняття до духовної капели була оформлена юридично. Фактично, Глінка безплатно викупив молодого співака Семена Степановича Гулака-Артемівського від церковної залежності. Він поселив Семена у своїй квартирі, познайомив з відомими художниками, музикантами і поетами. В житті Гулака-Артемівського відкрилась краща сторінка його життя. Успіхи українця були разючі, а талант належно оцінений.

Потім почалися концертні виступи, навчання в Італії. Влітку 1839 р. Семен Степанович поїхав до Парижу, а потім у Флоренцію, де 1841 р. дебютував у Флорентійському оперному театрі. На цей час він був відомий уже не лише гарним баритоном, а й талантом драматичного актора. Його запросили до російської оперної трупи у Петербург. Тоді ж сталося знайомство співака з Тарасом Шевченком, яке переросло в міцну дружбу.

За своє життя Гулак-Артемівський виконав 51 оперну партію, 11 водевільних і комедійних ролей. У репертуарі мав 78 романсів, оперних уривків та українських народних пісень. Поряд з виступами він приступив і до композиторської діяльності. Його кипуча натура вимагала невтомної дії. Незважаючи на довгорічне перебування у Петербурзі, Гулак-Артемівський завжди пам'ятав про свою Україну, щиро любив її народні пісні, звичаї, природу. Тож, вирішивши стати композитором, він звернувся, перш за все, до українського народного побуту, пісень та звичаїв. За своє життя Гулак-Артемівський написав 12 творів, які наповнені мотивами нашого рідного краю, і його комедія – водевіль „Ніч напередодні Іванового дня” відбувається в Україні, недалеко від його рідного Городища. У цій п'єсі згадуються Городище, Валява, Мліїв. Він також пише романсові обробки українських пісень. Відомі його пісні „Стоїть явір над водою” та „Спать мені не хочеться”, що присвячені Т. Г. Шевченку, свідчать про творчі успіхи компози-

тора, які врешті і привели його до опери „Запорожець за Дунаєм”. Ця опера прославила С. С. Гулака-Артемовського на весь світ, а вперше прозвучала 14 квітня 1863 р. у Маріїнському театрі в Петербурзі на бенедісії автора, який сам виконував роль Карася.

До речі, схоже, що Карася композитор „ліпив” під себе. Є доказ, що серед його предків був козак, якого за розгульний спосіб життя називали „Гулякою Артемівським”. До речі дядько Семена Степановича, письменник-байкар Петро Петрович Гулак-Артемовський, наполягав саме на такому походженні їх прізвища.

Нині опера „Запорожець за Дунаєм” стала надбанням світової оперної сцени і свідчить про багатогранність і масштабність музичного таланту С. С. Гулака-Артемовського.

Крім цього таланту Гулак-Артемовський займався і захоплювався й іншими справами: мініатюрним живописом на слоновій кістці, склав і видав „Статистико-географічну таблицю міст Російської імперії”. А коли на 51-му році життя почав втрачати голос, вийшов на пенсію і зайнявся нетрадиційною медициною – став екстрасенсом, лікував гіпнозом, добившись офіційного дозволу на цю діяльність.

Майже десять років життя Семен Степанович займався лікарською практикою в Москві. До речі, не беручи за це жодної копійки ні з бідних, ні з багатих. Через його сеанси пройшли тисячі людей. Багато з них виліковувались.

В Москві він помер від банального запалення легенів 17 квітня 1873 року. Тривалий час його могила на Ваганьківському цвинтарі була зовсім занедбана, лише у 1952 р. стараннями артистів Московського музичного театру імені К. С. Станіславського і В. І. Немировича-Данченка на ній було встановлено пам'ятник із написом „Семен Степанович Гулак-Артемовський. Композитор, співак, автор опери „Запорожець за Дунаєм”.

А на батьківщині співака й композитора у м. Городищі в 1966 році було відкрито музей, якому в 1968 році присвоєно звання народний. У 1971 році земляки встановили Семену Степановичу Гулаку-Артемовському пам'ятник, на якому його автор – скульптор Г. Кальченко в образі Карася навіки викарбувала портрет співака. Його іменем названо вулицю, районний Палац культури, районну дитячу школу мистецтв. А в 2003 році було засновано й щорічну премію його імені. 16 лютого 2010 року у м. Городищі відкрито повноцінний музей видатного земляка, в якому предста-

влено цікаві експонати, зокрема родове дерево Гулаків-Артемовських, яке прослідковує родовід від XVII ст. А для Черкаського музичного училища особливим роком став 1986-й, коли йому було присвоєно ім'я українського та російського оперного співака, композитора і драматурга Семена Степановича Гулака-Артемовського.

ЛІТЕРАТУРА:

Чос, В. Батько української опери // Чос В. Городище: велика історія маленького міста. – Черкаси, 2011. – С. 34 – 38.

Залевська, Л. О. Співак, композитор, лікар (С. С. Гулаку-Артемовському – 190 років) / Л. О. Залевська // Черкащина в контексті історії України. – Черкаси, 2004. – С. 415 – 426.

Семен Гулак-Артемовський // Видатні постаті в історії України (IX – XIX ст.). – К., 2002. – С. 275 – 277.

Тригуб, Т. Ф. Автор безсмертної опери „Запорожець за Дунаєм” / Т. Ф. Тригуб // Люди і долі. – Черкаси, 2001. – С. 25 – 28.

Кауфман, Л. Семен Гулак-Артемовський / Л. Кауфман. – К. : Муз. Україна. – 1981. – 52 с.

Олександрова, О. „Там за тихим за Дунаєм...” / Ольга Олександрова // Демократ. Україна. – 2008. – 29 лют. – С. 25.

Антонюк, В. Його чудовому голосу в Італії не було конкурентів... / В. Антонюк // Уряд. кур'єр. – 2003. – 12 квіт. – С. 8 – 9.

Списаренко, Б. Семен Гулак із Городища / Б. Списаренко // Слово Просвіти. – 2003. – 5-11 лют. – С. 10.

Осипенко, О. Друга мала батьківщина Семена / О. Осипенко // Нова Доба. – 2012. – 27 верес. – С. 17.

Осипенко, О. Місцина, де пуп закопаний : [родовід С. С. Гулака-Артемовського, м. Городище] / Ольга Осипенко // Нова Доба. – 2012. – 30 серп. – С. 20 – 21.

Тясминський, А. Його хрещеним батьком у музиці став Михайло Глінка / А. Тясминський // Черкас. край. – 2008. – 21 берез. – С. 12.

Макаренко, І. Композитор – цілитель / І. Макаренко // Укр. культура. – 2003. – №3-4. – С. 30 – 31.

Туркевич, В. Семен Гулак Артемовський... екстрасенс / В. Туркевич // Київ. старовина. – 1993. – № 6. – С. 109 – 112.

Інтернет-посилання

www.100v.com.ua

www.znatok.ua

www.ebk.net.ua

www.parta.com.ua

Травень 50 років з часу заснування Уманського музичного училища ім. П. Д. Демуцького (1963)

Важко переоцінити роль музичного училища імені П. Д. Демуцького в культурному житті Умані. Адже це не просто навчальний заклад. Це майстерня високого духу мистецтва, яка виконує не тільки свої професійні завдання, а й служить для потреб міста та регіону.

Звернемося до історії. З чого все починалося? Старожили Умані пригадували, що музичний технікум було створено ще в 1928 році на базі музпрофшколи.

Завдяки клопотанню місцевої влади та міської громади у травні 1963 року, за рішенням Міністерства культури України, в Умані було відкрито державне музичне училище.

Біля керма закладу стояли віддані своїй справі майстри мистецтва. Це його перші директори Б. Г. Жук та І. М. Буланов.

Не можна оминати й імена перших наставників майбутніх музикантів: Л. Я. Гойхман, Н. М. Клос, Л. Г. Горохолинська, Д. Т. Августова, Н. М. Педенко та ін.

Ще одна віха – зведення силами БМУ-2, працівниками і учнями нового чотириповерхового корпусу із зручним розташуванням кабінетів і класів.

Вагомий внесок у зміцнення авторитету училища було зроблено його наступним директором – І. Ф. Цимбалістим, заслуженим працівником культури України та його заступником з навча-

льно-методичної роботи І. В. Дочила, які протягом 30 років очолювали колектив училища.

Естафету здобутків перейняв і достойно продовжує сьогодні висококваліфікований викладацький колектив. В більшості своїй це досвідчені фахівці, ветерани педагогічної праці. Поряд з ними з молодечим завзяттям працює ціле сузір'я талановитих викладачів.

У 2003 році очолив цей славний колектив випускник училища Павло Іванович Мельник, відмінник освіти, член Музичної спілки України.

Нині в училищі функціонують сім відділень. Училище має у розпорядженні 2 корпуси, 39 навчальних аудиторій, 7 навчальних кабінетів, клас-музей П. Д. Демуцького, комп'ютерний клас, телестудію, велику бібліотеку.

Завдяки викладачам-ентузістам в Україні народилася традиція, пов'язана з вшануванням Порфирія Демуцького – конкурс, що проходить раз на три роки у Києві. Дипломантом такого конкурсу став хор училища.

У навчальному закладі сформувалися чудові творчі колективи, які відомі в місті і за його межами, та без участі яких не проходить жоден мистецький форум міжнародного, всеукраїнського та регіонального рівнів. Це – духовий оркестр, оркестр народних інструментів, хор, капела бандуристів, оркестр баянів та акордеонів, камерний оркестр, ансамбль скрипалів та альтистів.

Свою майстерність демонструють творчі колективи: унісон домр, вокальне тріо „Спокуса”, ансамблі: вокальний чоловічий „Діброва”, фольклорний інструментальний, вокальний жіночий, фольклорний вокальний.

З метою обміну досвідом роботи, училище підтримує міцний зв'язок з вищими навчальними закладами України. Багато років поспіль колектив закладу приймає гостей із Франції, США, Великобританії, Польщі, Естонії. Гостями училища були американський камерний ансамбль „Кайрос” та швейцарський камерний хор „Ельканто”.

Гордістю училища є його випускники – серед яких заслужені працівники культури України, композитори, артисти провідних мистецьких колективів України та зарубіжжя, викладачі, лауреати міжнародних конкурсів та ін.

Училище достойно пройшло п'ять десятиріч своєї історії і в подальшому впише в неї нові яскраві сторінки.

ЛІТЕРАТУРА:

Уманське обласне музичне училище ім. П. Д. Демуцького // Ритм України. – 2009. – № 2. – С. 49.

... І тільки музика: [Уман. муз. уч-ще ім. П. Д. Демуцького] // Уряд. кур'єр. – 2008. – 9 квіт. – С. 19.

Мельник, П. Музучилищу – 45 / П. Мельник // Уман. зоря. – 2008. – 28 трав. – С. 2.

Ляшенко, О. Музучилищу – 40 / О. Ляшенко // Уман. зоря. – 2003. – 28 трав.

Новий музичний заклад : [Уман. муз. уч-ще ім. П. Д. Демуцького] // Черкас. правда. – 1965. – 28 лют.

5 травня
125 років від дня народження
одного з перших українських
планеристів
Г. С. Тересерка
(05.05.1888 – 21.01.1912)

*...я все життя своє пожертвую для
здійснення задуманої мети в галузі повіт-
роплавання!*

Г. С. Тересерка

Планерист Г. С. Тересерка // Історія села Вільшаної Слобідки. – [Умань, 1995]. – С. 53.

Георгій Тересерка. На жаль, не багатьом знайоме це ім'я. Талановитий умілець-самоук Георгій Семенович Тересерка посідає особливе місце серед перших вітчизняних планеристів та авіаторів.

Він мріяв літати. Власноруч будував планери, більше 30 разів піднімався в повітря і навіть встановив у свій час всеросійський рекорд тривалості польоту. Він першим в імперії здійснив політ на планері з пасажиром.

Час був незвичайний: здійснювалася споконвічна мрія людини – піднятися в небо. Але звідки ця мрія з'явилася у селянського

сина? Перегортаємо сторінки цього короткого, яскравого і трагічного життя.

Народився Георгій Семенович Тереве́рко 5 травня 1888 року у багатодітній сім'ї селянина в с. Вільшана Слобідка Уманського району. Серед дітей вирізнявся тим, що був дуже охочим до науки – з відмінним свідоцтвом закінчив церковно-парафіяльну школу. Про дальше навчання нічого було і мріяти, але у хлопчика виявилися ще й золоті руки. Чого тільки не майстрував винахідливий хлопець. Робив з фанери і паперу літаючі моделі, виготовив навіть легкі крила, з якими пробував злетіти з клуні – впав і вивихнув ногу.

В ті часи селянам, аби хоч якось розжитися, доводилося шукати заробітків по великих містах. З Вільшаної Слобідки найвідоміша дорога була на Ростов і далі, на Кавказ.

Туди вирушив у 1906 році і 18-річний Георгій. Хлопець добився аж у Грузію, в Тбілісі. У місті жив земляк, Нечипір Савелів. Він і допоміг йому влаштуватися працювати на пошту. Заробіток був скромний – 20 карбованців на місяць, але Георгій мав вільний доступ до газет і журналів. Вже тоді в хлопця зародилася мрія: збудувати планер і літати на ньому.

Мріяв про небо, а мусив освоювати безкінечні поштові тракти в горах. Робота була не тільки важка, але й небезпечна. У червні 1908 року на Коджорському шосе на поштовий фургон напали грабіжники. Напарник Тереве́рка загинув, а Георгій із простреленою ногою зумів зберегти поштовий вантаж.

Дні на службі – нескінченні папери, клопоти, неабияка відповідальність. Зате вечори Георгій віддавав мрії. Він уже детально вивчив у журналах описи літальних апаратів професора М. Делоне, планерів Блеріо, Фармана та ін. і взявся за розрахунки планера власної конструкції. Наприкінці 1908 року літальний апарат був готовий. Це був напівбалансирний планер, виконаний за типом планера Шанюта, але він відрізнявся від останнього тим, що мав рулі висоти і повороту. Розмах крил становив 6 м. Над положистим схилом планер піднімався на висоту 5-8 метрів і тримався в повітрі до півхвилини. Найбільш тривалий був тридцятий політ. Як свідчить В. Хечінов, згідно з стартовим записом, цей політ тривав 1 хвилину 33 секунди. Це було на той час всеросійським рекордом.

Одного разу Г. Тереве́рко підіймався з пасажиром-хлопчиком. Такий політ був зроблений вперше в Росії.

В той час у Тбілісі займались планеризмом В. О. Шіуков, Бобильов. Тоді ж був організований Кавказький повітроплавний гурток, до членів якого дійшла звістка про польоти Георгія Тереве́рка. Самоуком-планеристом зацікавились журналісти. „У ньому, безперечно, відчувається винахідницький розум, безперечно, здатний до великої творчості”, – писали про Тереве́рка газети.

У вересні 1909 року він відбував військову службу в полку, який був розташований на батьківщині, в Умані. Так як він був письменний, то мав пільгу, служив в армії тільки півроку.

Не залишаючи занять планеризмом, Тереве́рко почав будувати літак своєї власної конструкції. Йому допомагав актив учнівської молоді, службовці, Покатілов. Хоч літак був збудований, літати на ньому без двигуна було неможливо. Коштував двигун великих грошей. Не дивлячись на всі спроби зібрати кошти, їх всеодно не вистачало.

Одного разу винахідник познайомився з журналістом Цілосо́ні, який порадив йому звернутися за допомогою до намісника Кавказького краю графа Воронцова-Дашкова. Гроші були обіцяні, але після того, як Тереве́рко здійснить спеціальні показові польоти в присутності представників намісника.

У цей нещасний день 19 січня 1912 року винахідник на світанні вже був на місці. Він дуже нервував, бо сильний поривчастий вітер загрожував зірвати польоти, а від них залежало одержання субсидій на купівлю двигуна для літака.

Тере́верко приготувався до польоту. Планер піднявся над землею. Раптом різкий шквал підкинув легкий апарат вгору, і планер з тріском почав руйнуватись. Ковзнувши на праве крило, він врізався в землю.

Покаліченого Георгія на вцілілому лівому крилі віднесли до дому. За розпорядженням графині Воронцової-Дашкової його перевезли в Михайлівську лікарню Червоного Хреста. Там він і помер 21 січня 1912 року.

„Завоювання повітря дуже дорого коштує людству. Тифліс приніс і свою жертву на закривавлений вівтар науки і повітроплавання”, – писав „Тифлисский листок” в некролозі про загибель планериста з України Георгія Тереве́рка.

А у Вільшаній Слобідці ще нічого не знала про трагедію. Там була радість – отримали посилку від Гриця, в якій серед подарунків був лист, який закінчувався словами: „В гості чекайте мене з повітря”.

Поховали Георгія Теререверка на Кукийському кладовищі в Тбілісі. Могила талановитого авіатора-самоука не збереглася до наших днів. Але є у Тбілісі вулиця Георгія Теререверка та сама, на якій він колись жив.

Про життя нашого земляка писали М. Ляховецький, М. Беляєв, В. Хечінава.

За турботами М. Ляховецького короткі дані про Г. С. Теререверка занесені до Української радянської енциклопедії, том 11.

В Криму, в селищі Планерське, створено музей планеризму, де є матеріали і про нашого земляка Г. С. Теререверка.

ЛІТЕРАТУРА:

Ляховецький, М. Ікар з Уманського повіту / М. Ляховецький. – К.: [Славутич, 2008]. – 44 с.

Планерист Г. С. Теререверко // Історія села Вільшаної Слобідки. – Умань, 1995. – С. 45 – 58.

Зятьєв, С. Відважний сокіл із Черкащини / С. Зятьєв // Учитель. – 1999. – № 9/10. – С. 36 – 37.

Даниленко, О. Ікар з Уманського повіту / О. Даниленко // Черкас. край. – 2008. – 5 груд. – С. 16.

Соса, П. Черкаський Ікар – перша жертва російського планеризму / П. Соса // Нова Доба. – 1999. – 6 трав. – С. 13.

Інтернет-посилання

www.uk.wikipedia.org

www.flyingmachines.ru

7 травня
100 років від дня народження
майстра народної творчості
І. О. Гоменюк
(7.05.1913 – 10.11.1989)

*Кожен аркуш, кожна композиція –
це цілий світ чарівної краси, неповторної
фантазії...*

О. Доріченко

*Кочережко, Н. Виставка творів сестер Гоменюк / Н. Кочережко // Нар.
творчість та етнографія. – 1970. – №3. – С. 106.*

З давніх-давен славиться Уманщина народними умільцями, які зросли серед чарівної природи краю. Тут, серед щедрих квітучих полів, в с. Родниківці, в хаті Остапа Гоменюка 7 травня 1913 року народилася донька – Ірина. Дівчинка змалку була наділена художнім даром, вчилась бачити прекрасне в повсякденному житті, у своїх батьків. Її батько – Остап Артемович – був різьбярем по дереву, а мати – Ганна Тимофіївна – перед тим, як на все життя засісти за ткацький верстак, замолоду розписувала хати. Тож ті письмена відклалися в голівці ще зовсім маленької Яринки і, мабуть, стали першими краплинами її творчого потоку.

Діти рано залишилися без батьків, не встигнувши навіть нічого навчитися від обдарованого подружжя. Лише десятирічна Яринка запам'ятала дещо з народного розпису та, дізнавшись у тітки деякі тонкощі того мистецтва, почала виводити „зубці” та виписувати квіти на комині.

Будучи старшою із сестер, Ярина взяла на себе всю хатню роботу і знаходила час прикрасити оселю. Як розпише було свою хату вночі проти неділі чи на свята, – зійдуться люди і просять прикрасити і їм їхні помешкання.

В двадцять років Ярина вийшла заміж, залишила село і працювала з чоловіком у сусідньому приміському радгоспі. Вільної хвилини розписувала людям хати.

Війна та повоєнні клопоти відірвали Ірину від мистецтва. Двадцять років не брала вона до рук своїх пензлів. Після знайом-

ства Ірини Остапівни з художником і мистецтвознавцем Н. Кочережком з новою силою спалахнула жага творчості.

Спочатку писала тільки глинками, пізніше почала працювати гуашевими фарбами. Не все зразу виходило. Поступово лінії кольорових сплетінь ставали чіткішими та набували досконалої форми. Малювала майстриня на аркушах паперу, картоні, фанері пензликами, які робила із лісової трави. Для кожної фарби – окремий пензлик. Серед сотень розписів майстрині – жодного повтору.

В основі її сюжетів – квіти, квітковий орнамент з людськими постатями, дивовижними птахами, звірятами, що надають казкового настрою усій композиції.

„Танцюючі квіти” Ірини Остапівни, здається, рухаються, випромінюють яскраві барви. Її розписи „Дзвіночки”, „Весняна красуня”, „Барвінок” передають радість буяння травневого квіту, неповторну красу рідної природи. Поетичність, земну радість несуть її твори: „Зустріч”, „Чарівна квітка”, „Схід сонця”, „Балет”, „Райдуга”, „В сім’ї єдиній”.

Оцінюючи творчість сестер Ірини та Софії Гоменюк, архітектор А. Брино так писав у книзі відгуків виставкового залу державного музею Т. Г. Шевченка, де експонувалися твори сестер: „Відчуваючи красу ліній... гармонію кольору, Ви... співаєте пісню, голос якої називається вічністю”.

Особливість творів Ірини Остапівни полягає в тому, що вони зроблені переважно на голубому або синювато-сірому фоні, що дає можливість художниці звертатись не тільки до темних тонів, але й до білої фарби, до кольору, що йде від стінного розпису, типового для багатьох сіл Уманщини. Творчу наснагу Ірина Гоменюк черпала з традицій народного мистецтва.

Твори майстрині демонструвалися на різноманітних виставках, один із розписів був представлений навіть в Японії. Велика і цікава колекція зберігається в картинній галереї Уманського краєзнавчого музею.

Багаторічну творчу працю Ірини Остапівни було відзначено багатьма дипломами, грамотами. У 1988 році Ірині Гоменюк було присвоєно звання заслуженого майстра народної творчості УРСР.

Її земний шлях скінчився 10 листопада 1989 р. в Умані. За свою безкорисливу велику творчу віддачу, за цінність своїх високимистецьких творів Ірина Остапівна Гоменюк здобула любов і шану рідної Уманщини і всієї України.

ЛІТЕРАТУРА:

Народні майстрині сестри Ірина та Софія Гоменюк [Образотворчий матеріал] : кат. – Умань : Б. в., 1980. – 20 с.

Сестри Гоменюк [Образотворчий матеріал] : к-т листівок. – К. : Мистецтво, 1978.

Гоменюк Ірина Остапівна (1913 – 1989рр.) // Жива традиція : майстри народного мистецтва Черкащини. – Черкаси, 2009. – С. 54 – 55.

Гой, Т. Квіти, які співають / Т. Гой // Нар. мистец. – 2006. – № 1/2. – С. 18 – 20 ; Уман. зоря. – 1993. – 5 трав.

Кочережко, Н. Виставка творів сестер Гоменюк / Н. Кочережко // Нар. творчість та етнографія. – 1970. – № 3. – С. 105 – 108.

Вихристюк, М. В. Гоменюк Ірина Остапівна / М. В. Вихристюк // Енцикл. Сучас. України. – К., 2006. – Т. 6. – С. 129.

ка. – Кам'янка, 2008. – С. 1.

22 травня
100 років від дня народження
педагога і краєзнавця
К. Н. Гудзенка
(22.05.1913 – 06.08.2008)

*І яка ж щаслива земля України,
коли на ній живуть такі люди.*

Олесь Воля.

Історія Кам'янщини викарбувалась в його долі:
Костянтин Наумович Гудзенко / Кам'ян. район. б-

Ім'я Костянтина Наумовича Гудзенка добре відоме в Кам'янському районі, області і навіть в Україні. Він був великим патріотом України і рідного краю, почесним громадянином міста Кам'янки, педагогом за фахом і краєзнавцем за покликанням, ветераном Великої Вітчизняної війни, літописцем славної і трагічної історії українського народу – голодомору 1932 – 1933 рр., членом Всеукраїнської спілки краєзнавців України.

Важкими життєвими дорогами, через страждання та втрати, зневіру й кохання пройшов Костянтин Наумович, на дев'яносто шостому році пішовши з життя...

У своїх автобіографічних книгах „Мій родовід” та „Крізь призму пережитого” К. Гудзенко пише: „Я народився в 1913 році 22 травня, десятою останньою дитиною у своїх батьків. Одним із секретів свого довголіття вважаю те, що мене мати довгий час годувала материнським молоком. Вона мені розповідала, що я вже «їздив» на соняшнику і серед вулиці просив у неї попоїсти. Саме тому я швидко ріс і був дуже спритним”.

Батьки Костянтина Наумовича – прості селяни проживали на той час у селі Масловому, нині Шполянського району. Та коли розпочалася Перша світова війна, у липні 1914 року, батьки переїхали у с. Коханівку Кам’янського району. Своїми очима малому хлопцеві довелося бачити громадянську війну. А в голодний 1922-й рік, коли будьонівці забрали коня й вимели у безземельної сім’ї Гудзенків усе збіжжя до останньої зернини, померли з голоду батько, тітка, сестри. За харчі та одяг пішов 9-річний Кость у найми до заможного хазяїна доглядати худобу, виконував різні сільськогосподарські роботи, цим і вижив у 1922-му. А разом з тим закінчив чотирикласну школу у с. Коханівці й ходив щодня за 9 кілометрів у Красносільську семирічку. Потім у Кам’янці закінчив курси бухгалтерів, почав працювати рахівником сільської кооперації, одночасно у с. Коханівці очолював комсомольський осередок, дописував до газет, зарекомендувавши себе активним сількором Черкаської окружної і Кам’янської районної газет.

У серпні 1931 року після конкурсних екзаменів К. Н. Гудзенка зарахували студентом Єлисаветградського педагогічного технікуму (нині – м. Кіровоград). На початку 1933-го року голод спонукав залишити навчання. Врятувало те, що поступив на роботу вчителем 4-го класу Будківської школи на Смілянщині. Його заробіток врятував і підтримав рідних, які пухли від голоду у Коханівці. Технікум він закінчив, після чого викладав математику і фізику у школі с. Бовтишка на Кіровоградщині.

Війна застала Костянтина Наумовича на польовому аеродромі 17 авіадивізії зв’язківцем 316 авіабази, що обслуговувала цю дивізію. Дивізія вступила в бій, К. Гудзенка було поранено, а польовий госпіталь, в якому він перебував, захопили німці. З полону йому вдалося втекти. Два тижні добирався до села Лузанівки Кам’янського району, де знаходилася дружина і дві маленькі доньки. Восени 1942 року дружина померла. А перед відступом німці схопили Костянтина Наумовича, та він двічі тікав з полону і в

кінці січня 1944 року знову пішов на фронт. Воював розвідником у 9-му гвардійському розвідувальному дивізіоні, штурмував Будапешт. За ратні подвиги К. Н. Гудзенко відзначений 14 подяками Головного командування, нагороджений 19-ма медалями та 2-ма орденами.

З 1946 р. по 1948 р. працював заступником директора і вчителем фізики Лузанівської середньої школи. З 1948 р. по 1952 р. – директор Баландинської семирічної школи № 2, 1952 – 1955 роки – завуч Кам'янської середньої школи № 1, 1955 – 1973 роки – завуч Грушківської середньої школи. З 1975 по 1984 роки із перервами працював у Тимошівській восьмирічній школі.

Весь вік, працюючи на педагогічній ниві, Костянтин Наумович тисячами учнів, десятками історичних досліджень та книгами проклав собі шлях у безсмертя. Ще в період тоталітарного режиму він почав збирати і писати правду про голодомор 1932 – 1933 рр. Окремими виданнями це глибоке дослідження побачило світ у 1993 році. А ще в 1989 році підготував історико-географічний нарис „Там, де протікає Тясмин”. Є автором книг „Трагічні голоси” (1993), „Мій родовід” (1999), співавтор монографії „Місто на скелястих берегах Тясмину” (1999). Книга К. Н. Гудзенка „Крізь призму пережитого” вийшла в Кам'янському поліграфічному підприємстві у 2003 році з нагоди 90-річчя автора. В ній – спогади, висновки, аналіз і оцінювання подій минулого, починаючи з до революційного часу до сьогодення. На прикладі життя однієї людини відтворено цілу епоху ХХ століття.

К. Н. Гудзенко був ініціатором відкриття у квітні 1990 року у с. Коханівці Кам'янського району першого в районі пам'ятника жертвам голодомору, а також був ініціатором встановлення погруддя Т. Г. Шевченка у м. Кам'янці і самостійно зібрав більшу частину необхідної для цього суми грошей.

З 2003 року Костянтин Наумович став Почесним громадянином м. Кам'янки, у 2005 році став лауреатом районної премії імені Марії Шкаліберди, а у 2008 році Президент України нагородив його орденом „За заслуги” III ступеня. Епіграфами до книг К. Н. Гудзенка є посвячення „Дітям, внукам, правнукам, сучасному і прийдешньому поколінням присвячується” і недаремно – щоб не забули, щоб не повторили помилку, щоб жили щасливіше і гуманніше.

ЛІТЕРАТУРА:

Праці К. Гудзенка

Тобою, земле, жив: сторінки життя / К. Н. Гудзенко. – 2-ге вид. – Кам'янка : Поліграфпідприємство, 2005. – 108 с.

Там, де протікає Тясмин: історико-геогр. нарис / К. Н. Гудзенко. – Кам'янка : Поліграфпідприємство, 2003. – 116 с.

Крізь призму пережитого: сторінки життя / К. Н. Гудзенко. – Кам'янка : Поліграфпідприємство, 2003. – 63 с.

Мій родовід / К. Н. Гудзенко ; упоряд. М. П. Кононенко. – Кам'янка : Поліграфпідприємство, 1999. – 15 с.

Трагічні голоси / К. Н. Гудзенко. – Кам'янка : Поліграфпідприємство, 1993. – 195 с.

Про К. Гудзенка

Гудзенко К. Н. (1913 – 2008) // Вчені Черкаського краю / Обл. б-ка для юнацтва ім. В. Симоненка. – Черкаси, 2010. – Вип. 4, ч. 1. – С. 56. – Бібліогр. : с. 57 – 58.

Історія Кам'янщини викарбувалася в його долі : Гудзенко Костянтин Наумович : бібліограф. нарис / Кам'ян. район. б-ка ; [уклад. А. В. Фатєєва]. – Кам'янка, 2008. – 8 с.

Трохименко, В. Свідок і дослідник жажливого голодомору Костянтин Гудзенко // Трохименко В. Бо ти на землі – людина. – Черкаси, 2006. – С. 63 – 75.

Малєєв, Л. Пам'яті друга / Леонід Малєєв // Земля Черкаська. – 2008. – 8 серп. – С. 4.

Глущенко, А. Він одним із перших почав досліджувати голодомор / Андрій Глущенко // Черкас. край. – 2007. – 30 листоп. – С. 2.

Тясминський, А. Дослідником голодомору його зробила доля / А. Тясминський // Черкас. край. – 2006. – 6 груд. – С. 6.

Іщенко, М. Чолом Вам, людинолюбє! / М. Іщенко // Трудова слава. – 1998. – 20 трав. – С. 2.

Інтернет-посилання

Kamkraeznavec.at.ua

27 травня
100 років від дня народження поета
В. К. Лагоди (Лагодзинського)
(27.05.1913 – 10.01.1991)

*І в вас, і в нас
Хай буде гаразд,
Щоб ви і ми
Щасливі були.*

Лагода, В. К. Хай буде гаразд (Прощальна)

// Лагода В. Кому чолом, кого помелом. – К., 1973. – С. 35.

Валентин Костянтинович Лагода – патріарх українських гумористів і сатириків, друг і творчий сподвижник славетного Г. Г. Верьовки, автор близько тридцяти поетичних, пісенних, сатиричних та гумористичних збірок. У звичайній же людській іпостасі без перебільшення – вірець усіх земних чеснот: природжено добра, відкрита кожному, зацікавлена у всьому людина.

„Писав, як жив, і жив, як писав”, – сказав про нього один із друзів-письменників у жалобну годину прощання, і не було більш вдалої оцінки цього справді рідкісного літературного і людського феномену, ім'я якому – Валентин Лагода.

Доля письменника пов'язана із Канівщиною, із селом Степанцями, де 27 травня 1913 року в сім'ї службовців народився син – Валентин. У листі до літературознавця Володимира Поліщука на прохання розповісти про себе митець згадував дорогу серцю Черкащину: „З благодатним краєм – Черкащиною пов'язана доля моя. Там, у 12 кілометрах від Канева, від могили Великого Кобзаря, в селі Степанці народився я. Там, у славнозвісному історичному місті Корсуні, навчався в педагогічному технікумі, там же захопився літературою, сам став пописувати, був активним учасником літературного об'єднання. До нас час од часу наїжджали письменники з Києва... Наша студентська хорова капела славилася на Черкащині, вона буквально гастролювала по її селах і містах... Нас естетично виховувала й напрочуд мальовнича природа Корсуня, розташованого на скелястих берегах Росі, з чудовим розкішним парком.

Незабутні ті роки юності! Згадки про них тішили, гріли серце і в Донбасі, де тривала моя молодість, і в Дніпропетровську, де я продовжував освіту, і на фронтах Великої Вітчизняної війни. Мій любий рідний край стояв перед очима...”

Переїхавши у 30-х роках на роботу в Донбас, Валентин Лагода працює в газеті „Молодой рабочий”, згодом стає редактором літературно-драматичного мовлення, одночасно вчиться на філологічному факультеті Дніпропетровського університету.

Валентин Костянтинович пережив жорстокі часи Великої Вітчизняної війни, будучи її безпосереднім учасником, нагороджений багатьма орденами і медалями. Невдовзі, після демобілізації з Армії, він випустив книгу „Квітень” (1953 р.), до якої увійшли вірші років війни.

Відчувши нагальну потребу і силу гумористично-сатиричного слова, у повоєнний період митець випускає понад два десятки книг: „Що посієш, те й пожнеш”, „Мокрим рядном”, „Хто в бороні, а хто в стороні”, „Хоч круть, хоч верть” та інші.

Читачі частіше зустрічаються з Валентином Лагодою як сатириком і гумористом. Однак наш земляк – автор багатьох ліричних поезій.

Співуча Черкащина надихнула Валентина Костянтиновича на пісенний лад: він написав десятки пісень, які композитори поклали на музику. Допоміг поету стати піснярем художній керівник і головний диригент відомого на Україні хору Г. Г. Верьовка. Читаючи ліричні вірші Валентина Лагоди, Григорій Григорович відчув у них музичність, а твір про велич безсмертя Кобзаря „Навіки славен” відразу ж поклав на музику.

Відтоді й зміцніла співдружність поета з композитором. Митці створили більше десятка пісень. Серед них ліричні, сповнені ніжності „Ой любов ти, любов”, „Нічка дивно зоряна” та жартівливо-гумористичні „Кияночка”, „Молоді ми, нежонаті” та інші.

Дбав Валентин Костянтинович і про наймолодших читачів. Він написав для них книжечки: „Веселе люстерко”, „Ганнуся і Михась”, не забував про дітей і в своїх дорослих збірках.

Також автор написав комедію „Заяча позиція”.

Як перекладач В. Лагода познайомив українського читача з творами Сергія Михалкова, Сайфі Кудаша, Ніла Гілевича та ін..

В один з приїздів в рідне село Степанці, після напруженого трудового дня, зібралися земляки поета. Його ровесники згадува-

ли роки дитинства і юності, школярі читали вірші Валентина Лагоди, колгоспний хор співав пісні на його слова.

Потім слово взяв гість. „Який я щасливий – сказав він, – що народився на слаavnій Черкащині з її чарівною природою і працьовитими, щедрими серцем трудівниками”. На запитання, кого він вважає своїм основним учителем, поет відповів – життя.

Помер талановитий сатирик-гуморист, лауреат літературної премії імені Степана Олійника 10 січня 1991 року.

Але його слово – влучне, дотепне, гостре, а пісня крилата залишились в пам'яті читачів і служать благородній справі виховання кращих якостей людської душі.

ЛІТЕРАТУРА:

Основні видання творів В. Лагоди

Кличе земля : зб. / В. Лагода. – К. : Мистецтво, 1983. – 191 с.

Гумор, сатира, лірика / В. Лагода. – К. : Дніпро, 1983. – 295 с.

Вимушена посадка : гумор, сатира, лірика / В. Лагода. К. : Рад. письменник, 1982. – 127 с.

Кому чолом, кому помелом : сатира, гумор, лірика / В. Лагода. – К. : Дніпро, 1973. – 291 с.

Про В. Лагоду

Валентин Лагода (Валентин Костянтинович Лагодзинський) // Криничка : антол. творів письм. Черкащини для дітей та юнацтва : [в 2 т.]. – Черкаси, 2009. – Т. 1. – С. 168 – 171.

Сорокопуд, І. Пісні нашого земляка // Сорокопуд І. Краси розкрилля : Канівщина мистецька. – Канів, 2005. – С. 41.

Поліщук, В. Т. Валентин Лагода / В. Т. Поліщук // Гілочка. – Черкаси, 2002. – С. 173 – 178.

Шабатин, П. Пісняр, гуморист, сатирик / П. Шабатин // Дніпрова зірка. – 1993. – 26 трав. – С. 2.

26 липня
100 років від дня народження
літературознавця
О. В. Килимника
(26.07.1913 – 2.02.2001)

... Ми глибоко цінуємо твою роботу, бо вона вся в сучасності. Твої книги є справді цінним вкладом в нашу романтичну і прекрасну літературу.

А. Малишко

Бабишкін, О. Літа уявляються вершинами / О. Бабишкін // Рад. освіта. – 1988. – 26 лип. – С. 3.

Олег Володимирович Килимник – відомий літературознавець, письменник, досвідчений педагог. Він написав десятки книг, сотні статей, не одну тисячу студентів навчав української літератури, яку обрав своїм фахом.

Олег Володимирович – наш земляк. Народився в селі Ямполі Катеринопільського району в сім'ї бідного селянина. Тут закінчив школу. Ще сидячи за шкільною партою, твердо вирішив стати вчителем.

Далі навчався у Первомайському педтехнікумі. Саме тут визріла у хлопця любов до літератури, тому вищу освіту він здобуває на мовно-літературному факультеті Одеського педагогічного інституту.

Потім розпочалися неспокійні і щасливі учительські будні. Ще будучи учнем і студентом, він придивлявся до роботи своїх учителів. Застосовуючи їхній досвід, відточував на своїх уроках кожне слово, розкривав його красу.

Одночасно із педагогічною діяльністю писав вірші, які друкувала газета „Комсомолец України”, виступав з рецензіями і літературознавчими статтями.

Навчався в аспірантурі Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР.

З 1940 року служив в армії. Аспірант став курсантом, начальником полкового клубу, а з початком війни пройшов шлях від

комісара батареї до заступника начальника відділення агітації Восьмої армії.

У 1946 році О. В. Килимник – кавалер трьох бойових орденів, підполковник повернувся в аспірантуру. Через два роки захистив кандидатську дисертацію і став старшим науковим співробітником Інституту літератури. Науковий ступінь доктора філологічних наук Олег Володимирович здобув у 1964 році.

Протягом 1948 – 1962 років наш земляк очолював кафедру літератури Вищої партійної школи при ЦК Компартії України, Українського поліграфічного інституту, Київського інституту культури.

Уважний і вимогливий, знаючий і тактовний, він умів відчувати студентську аудиторію. Обравши собі на все життя за мету – дослідження української літератури, він залишив велику спадщину книг. Це монографії про Олеся Гончара й Григорія Епіка, книги про Юрія Яновського і Олександра Довженка та інших українських письменників. Частина його книг, у свій час, високо оцінена К. Федіним, М. Тихоновим, М. Рильським.

Про О. В. Килимника Павло Тичина писав: "Чистоту велику у Вас бачу, чистоту, яка так потрібна усім нам, творцям слова, те, що я зазнав від Вас, ніколи не забудеться у моїй душі".

Літературознавець пише методичну літературу для вчителів, студентів. Це книги під заголовком „На допомогу вчителів”. Крім цього написано безліч статей, рецензій і нарисів.

Олег Володимирович дуже хотів побувати у Ямполі, де народився, але не судилося. Про те, як він любив свою маленьку батьківщину, йде мова в кожному листі до краєзнавця Валерія Бурія, та в його останній сорококій книзі „Незабутні”.

О. В. Килимник – доктор філології, професор, член Національної Спілки письменників України. Автор книжок „Володимир Сосюра”, „Андрій Головка”, „Олександр Копиленко”, „Романтика правди”, „Крізь роки”, „Поет і час”, „Перед лицем історії”, „3 вершини літ” та ін.

Помер наш славний земляк на 88-му році життя 2 лютого 2001 року. Похований у Києві.

ЛІТЕРАТУРА:

Основні видання праць О. Килимника

З вершин літ: спогади [про укр. рад. письменників] / О. В. Килимник. – К. : Рад. письменник, 1988. – 237 с.

Світ правди і краси: проза Михайла Стельмаха / О. В. Килимник. – К. : Рад. письменник, 1983. – 219 с.

Поет і час: літ.-критич. нариси / О. В. Килимник. – К. : Рад. письменник, 1973. – 250 с.

Олесь Гончар : літ. портрет / О. В. Килимник. – К. : Дніпро, 1966. – 159 с.

Про О. Килимника

Килимник Олег Володимирович // Письменники Радянської України : біобібліогр. довід. – К., 1981. – С. 110.

Бурій, В. Олег Килимник-Розенберг / В. Бурій // Катеринопіл. вісник. – 2003. – 25 лип. – С. 2.

Бабишкін, О. Літа уявляються вершинами / О. Бабишкін // Рад. освіта. – 1988. – 26 лип.

Сорокопуд, І. На вістрі життя / І. Сорокопуд // Черкас. правда. – 1988. – 27 верес.

21 листопада
100 років від дня народження
літературознавця
Б. Л. Корсунської
(21.11.1913 – 12.07.1979)

Берта Львівна Корсунська – літературознавець, кандидат філологічних наук. член Спілки письменників України.

Народилася 21 листопада 1913 року у м. Звенигородці в сім'ї службовця. Закінчила Київський університет (1936). Завідувала літературною частиною Київського театру юного глядача (1933 – 1938), працювала в Українському науково-дослідному інституті педагогіки, з 1942 до 1947 року – в редакції газети „Література і

мистецтво”, відтак – в Інституті літератури АН УРСР. Репресована 1949 року. За свідченням дітей Берти Львівни її мали розстріляти за зраду Батьківщині, але щасливий випадок, змінивши в ході слідства статтю, подарував їй ще тридцять років життя. Б. Л. Корсунську було заслано до Кустанаю. Тоді ж було репресовано і її чоловіка, дитячого поета Веніаміна Гутянського.

Літературну діяльність Б. Л. Корсунська розпочала 1936 року. Її перу належать статті про творчість М. Коцюбинського, М. Бажана, П. Тичини, М. Островського, П. Козланюка та ін. Вона автор багатьох книжок, присвячених дослідженню української поезії, одна із авторів восьмитомної „Історії української літератури”. Написала спогади „Ордер на арешт” (1978 – 1979 рр., рукопис).

Померла Б. Л. Корсунська 12 липня 1979 року у Києві.

ЛІТЕРАТУРА:

Праці Б. Корсунської

Філософські мотиви у творчості Павла Тичини / Б. Л. Корсунська. – К. : Наук. думка, 1977. – 226 с.

Українська радянська поезія років Великої Вітчизняної війни / Б. Л. Корсунська. – К. : Наук. думка, 1973. – 166 с.

Олексій Кундзіч : літ.-критич. нарис / Б. Л. Корсунська. – К. : Рад. письм., 1971. – 208 с.

Поезія нового світу. Ідеї та образи української радянської лірики 20-30-х рр. / Б. Л. Корсунська. – К. : Наук. думка, 1967. – 332 с.

Про Б. Корсунську

Хоменко, В. Корсунська Берта Львівна // Хоменко В. Звенигородщина : слов.-довід. – Черкаси, 2008. – С. 61 : портр.

Берта Корсунська // Письменники Радянської України. 1917 – 1987 : біобібліогр. довід. – К., 1988. – С. 304 : портр.

Берті Корсунській – 60 // Літ. Україна. – 1973. – 27 листоп.

Інтернет-посилання:

Цалик, С. Єврейські письменники – мешканці РОЛІТу
www.judaica.kiev.ua/eg9/eg937.htm

21 листопада
75 років від дня народження
літературознавця
М. К. Наєнка
(21.11.1938)

Ще не все доробив. Останньої крапки не ставлю.

Михайло Наєнко

Наєнко, М. Михайло Наєнко: „Ще не все доробив. Останньої крапки не ставлю“ : бесіда з Михайлом Наєнком / записали Леонід Туменко, Микола

Костецький // Молодь Черкащини. – 2011. – 20 лип. – С. 6.

У літературі немає поганих жанрів, крім нудного, слушно зауважив ще у XVIII сторіччі Вольтер. А в літературній критиці занудність просто протипоказана. Цю істину добре усвідомлює і підтверджує на практиці більше сорока років Михайло Наєнко, відомий літературознавець, критик, лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка, Міжнародної української премії імені Григорія Сковороди, автор багатьох монографічних досліджень, співавтор підручників для шкіл та вищих навчальних закладів. Для нього характерні всебічність погляду на проблему, ґрунтовність суджень, точність оцінок, ясність стилю викладу. Сьогодні прізвище Михайла Кузьмовича Наєнка добре відоме у нашій країні і за її межами.

А роду Михайло Наєнко селянського, правічно козацького, народився у с. Гуляйполі Катеринопільського району 21 листопада 1938 року. Тут пройшли його дитячі і юнацькі роки. Закінчив Гуляйпільську семирічку, до якої пішов одразу по війні – ще й семи років не виповнилося майбутньому маститому вченому-філологу. Про школу зберіг найтепліші згадки, особливо про першу вчительку та вчительку української мови, які зауважували, що в нього прокльовується нахил до знань з філології. Цей нахил став реальністю, але згодом. Спочатку працював на різних роботах у колгоспі, навчався на курсах обліковців в м. Ірпені Київської області, згодом – у Лубенському сільськогосподарському технікумі. І лише в 1961 році став студентом філологічного факультету.

тету Київського університету імені Тараса Шевченка. Закінчив аспірантуру.

Протягом 1966 – 1970 рр. у Київському музичному училищі ім. Р. Глієра викладав українську мову і літературу, суміжні види мистецтв, естетику. Потім була журналістська робота: працював завідувачем відділу гуманітарних і природничих наук у журналі „Знання та праця” (1970 – 1974), відповідальним секретарем і заступником головного редактора журналу „Українська мова та література в школі” (1974 – 1979). Наступні тринадцять років М. К. Наєнка були пов’язані з інститутом літератури імені Тараса Шевченка НАН України. 1989 року захистив докторську дисертацію „Лірико-романтична стильова течія в українській радянській прозі”. Відтоді 15 років очолював кафедру теорії літератури і компаративістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Упродовж 1992 – 2001 років Михайло Кузьмович Наєнко був деканом філологічного факультету цього університету. Відроджував традиції київської філологічної школи, заохочував до наукових пошуків талановиту молодь, відкрив низку нових спеціальностей. З 2004 до 2009 року – професор кафедри теорії літератури та компаративістики цього університету.

Перші літературні й журналістські спроби М. Наєнка датуються рубежем 50 – 60 років. Районна („Шевченків край”, „Звенигородка”), республіканська періодика друкує його вірші, оповідання, рецензії. У доробку літератора і критика понад 500 наукових та літературно-критичних праць. Переважна їх більшість присвячена проблемам історії і теорії літератури. Найвагоміші з них – „Краса вірності” (1981), „Романтичний епос” (1988, 2000), „Григорій Косинка” (1989), „Українське літературознавство. Школи. Напрями. Тенденції” (1997). Повернув у науковий обіг, підготувавши до друку і видавши зі своїми передмовами фундаментальні праці „Історія української літератури” Д. Чижевського (1994), „Історія українського письменства” С. Єфремова (1996), „Реалізм в українській літературі” Д. Чижевського. Брав активну участь у поверненні українському читачеві творів письменників Розстріляного Відродження та осмисленні їхнього доробку.

Дослідження та підручники М. Наєнка використовуються в навчальній практиці українських та зарубіжних вищих навчальних закладів. Статті та рецензії на праці професора публікувалися

в Австрії, Індії, Німеччині, Польщі, Росії, Словаччині, США, Чехії. Окремі теоретичні положення його концепції романтизму здобули міжнародне визнання; вони стали, зокрема, базовим підґрунтям для проведення щорічних конференцій (1996 – 2006) в університеті Матея Бела (м. Банська Бистриця, Словаччина). У 1993 році науковець визнаний „Людиною року” біографічними інституціями США та Великобританії.

Наш земляк М. К. Наєнко – Відмінник народної освіти УРСР (1978), лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка (1996), лауреат Міжнародної української премії імені Григорія Сковороди (1994), Заслужений діяч науки і техніки України (1999); нагороджений орденом „За заслуги III ступеня” (2009), медаллю „В пам’ять 1500-ліття Києва” (1980), „Будівничий України” (2008).

Нині Михайло Кузьмович на пенсії. Але є головою редакційної колегії щорічника „Філологічні семінари” (Київ), головою редакційної ради альманаху „Рідний край” (Полтава), членом редакційної колегії академічного журналу „Слово і Час” (Київ), почесним професором (NOSCE SAPIENTIAM) Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, членом Спеціалізованої вченої ради з захисту докторських і кандидатських дисертацій при Київському університеті імені Тараса Шевченка.

Черкащани можуть пишатися своїм видатним земляком. Нещодавно в одному з інтерв’ю на запитання, що ж то за край такий, котрий дав Україні цілу плеяду талантів, творців, Михайло Наєнко відповів так: „Гадаю, ви не заносите до реєстру цієї плеяди мою скромну постать. Але ваше запитання має логічне підґрунтя... Не випадково земля, обрамлена нинішніми адміністративними межами Черкащини, Київщини, Полтавщини, дала Україна таких провидців, як Шевченко, Котляревський, Нечуй-Левицький, Старицький, Максимович, Кримський, Єфремов... Я б пояснив це, з одного боку, енергетичним впливом гранітного пасма, що пролягає по означених територіях. Припускаю, що малі дози радіації впливають на розумово-чуттєву діяльність... А друге – це стара територія різних поселень наших предків – скіфів, трипільців, слов’ян з високим рівнем розвитку тих давніх цивілізацій. А людина що довше живе на одному місці, то більше нагромаджуються не тільки матеріальні набуття, а й духовна енергія, яка рано чи пізно „вистрілює” народними самородками, спраглими до знань...”

ЛІТЕРАТУРА:

Основні видання праць М. Наєнка

Історія українського літературознавства: підруч. для вузів / М. Наєнко. – К.: Академія, 2001. – 360 с.

Одержимість: критич. розвідки, портр., відгуки / М. Наєнко. – К.: Молодь, 1990. – 180 с.

Григорій Косинка: літ.-критич. нарис / М. Наєнко. – К.: Рад. письменник, 1989. – 170 с.

Романтичний епос: лірико-романт. стильова течія в укр. рад. прозі / М. Наєнко. – К.: Наук. думка, 1988. – 311 с.

Література Шевченкового кореня: вчора, сьогодні і завжди : [письменники – лауреати Шевченків. премії] / М. Наєнко // Літ. Україна. – 2001. – 6, 20 верес.

Про М. Наєнка

Наєнко Михайло Кузьмович // Шевченківські лауреати, 1962 – 2001 : енцикл. довід. / авт.-упоряд. М. Г. Лабінський. – К., 2001. – С. 373 – 374.

Михайло Наєнко: автопортрет // Слово і Час. – 1998. – № 12. – С. 60 – 64.

Наєнко, М. Михайло Наєнко: „Ще не все доробив. Останньої крапки не ставлю” : бесіда з М. Наєнком / записали Леонід Туменко, Микола Костецький // Молодь Черкащини. – 2011. – 20 лип. – С. 6.

Наєнко, М. „А мені ж іще тільки шістдесят...” [розмова з літ. критиком] / вела О. Логвиненко // Літ. Україна. – 1998. – 26 листоп. – С. 8.

Бурій, В. Михайлові Наєнку – 65 / В. Бурій // Місто робітниче. – 2003. – 5 груд. – С. 4.

Павленко, С. Видатний критик – наш земляк / С. Павленко // Авангард. – 1983. – 19 трав. – С. 4.

Інтернет-посилання:

www.clovoichas.in.ua

www.narodna.ck.ua

www.vithyzna.ukrlife.org>11_1a_08

22 листопада
100 років від дня народження
журналіста і краєзнавця
М. І. Пшеничного
(22.11.1913 – 15.09.1994)

Любов і глибока шана до рідної землі, до своєї малої батьківщини – одне з найсвятіших почуттів, яке кожна людина проносить крізь усе життя, усвідомлюючи особисту причетність до долі народу і усієї держави.

Петро Тронько

Тронько, П. Т. Передмова // Мельниченко В. М. Краєзнавство Черкащини: сторінки історії. – Черкаси, 2010. – С. 3.

Слова академіка П. Т. Тронька, винесені в епіграф до цієї статті, характеризують і таку непересічну особистість, яким був Микола Іванович Пшеничний, педагог, історик, журналіст і краєзнавець. Він бажав бути причетним до долі свого народу, тож протягом багатьох років вів пошукову роботу, глибоко вивчав і осмислював археологічні дослідження, архівні документи, інші матеріали з історії України і Шевченкового краю від давніх давен до сучасності. На деякі події і факти з історії Черкащини висловлював свою точку зору.

Народився М. І. Пшеничний у с. Плоскому Олександрійського району Кіровоградської області в сім'ї лісника Чутянського лісу. У 20-х роках був учнем Весело-Кутської, а згодом і Красносільської шкіл на Кіровоградщині. Тоді ж Микола Пшеничний, за завданням етнографічної комісії при Академії наук України, збирав етнографічні матеріали, записував народні легенди про Чорний ліс, Чуту, Холодний Яр, де в свій час перебували козацькі табори, записував перекази про видатні події української історії, про подвиги українських козаків і гайдамаків.

Численні записи народної творчості – пісні, думи, перекази, казки, прислів'я, зібрані М. Пшеничним, були надруковані в 1927

– 1932 рр. у журналах АН України „Етнографічний вісник”, „Бюлетень”, „Краєзнавство”. У 30-х рр., навчаючись на історичному факультеті Кіровоградського інституту соціального виховання, водночас працював науковим співробітником історичного архіву та старшим науковим співробітником в обласному музеї революції. Був членом редакційної колегії з написання монографії історії заводу „Червона зірка”. У 1935 – 1941 рр. М. І. Пшеничний написав нарис „Історія міста Кіровограда”, окремі розділи якого були надруковані до війни в місцевих газетах.

Напередодні Великої Вітчизняної війни М. І. Пшеничний був членом редакційної комісії з написання історії визначних міст і сіл Кіровоградщини. А трохи пізніше став співавтором монографії „Визначні місця України”, надрукованої в 1960 – 1964 рр. українською та англійською мовами. У роки війни він був розвідником Українського штабу партизанського руху в районі Середнього Правобережного Придніпров'я (сучасна Черкащина і Кіровоградщина), командиром Весело-Кутської підпільно-диверсійної партизанської групи.

У післявоєнні роки Микола Іванович був директором Весело-Кутської восьмирічної школи, директором Кіровоградського обласного краєзнавчого музею, а також організатором відновлення в повоєнний час Кам'янського літературно-меморіального музею О. С. Пушкіна і П. І. Чайковського, розробляв нову експозицію для цього музею. М. І. Пшеничний був організатором і керівником археологічних експедицій в райони Холодного Яру, Чорного Лісу, Світловодська та інші місця. Він – автор карти-схеми археологічних пам'яток Кіровоградщини та карти „Пушкінські маршрути на Україні”, які експонуються в музеях.

Понад десять років М. І. Пшеничний працював ректором Черкаського народного університету з пропаганди пам'яток історії та культури, очолював раду сприяння народним університетам Черкаської області, організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури України, був членом президії Спільки краєзнавців Черкащини. Микола Пшеничний – автор багатьох статей і нарисів у періодиці про Шевченка, Пушкіна, Філіпова, Подолинського, Лисенка, Шимановського, про корифеїв українського театру, про м. Кам'янку і с. Тимошівку Кам'янського району. Останніми роками працював над тематикою „М. Старицький і М. Лисенко в народній творчості”, „Народні герої Шевчен-

кового краю”, „Черкаські легенди та думи про козаків, гайдамаків і полковників”, „Народна творчість Черкащини за німецької окупації”, „Народні месники”.

Та найбільшим результатом багаторічної праці краєзнавця, педагога, члена Спілки журналістів України і члена Спілки краєзнавців України Миколи Івановича Пшеничного є книга „Історичні постаті Черкащини”, яка розповідає про видатних людей, діяльність яких пов’язана з історією Шевченкового краю від давніх-давен до початку ХХ ст. Знайомство з цією книгою дає можливість сьгоднішнім читачам поглянути на українську історію крізь віки, від кам’яної доби (сліди життя людей цієї доби знайдені і на Черкащині), до початку ХХ століття.

Помер М. І. Пшеничний 15 вересня 1994 року в м. Черкасах.

ЛІТЕРАТУРА:

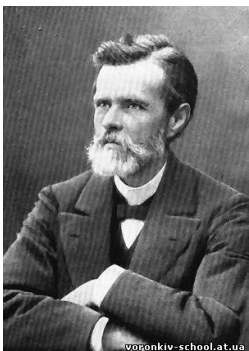
Пшеничний, М. Історичні постаті Черкащини / Микола Пшеничний. – Черкаси : Сіяч, 1994. – 206 с.

Пономаренко, М. Пшеничний Микола Іванович // Пономаренко М. Краєзнавці Черкащини: біобібліогр. словн. – Золотоноша, 2003. – С. 68 – 69.

Пшеничний Микола Іванович // Краєзнавці України (сучасні дослідники рідного краю) : довід. / Всеукр. спілка краєзнавців. – К.: Кам’янець-Подільський, 2003. – Т. 1. – С. 183 – 184.

Пшеничний Микола Іванович // Журналісти Черкащини (1954 – 2004) : біограф. довід. / упоряд. С. А. Томіленко, Г. В. Суховерко. – Черкаси, 2003. – С. 158.

25 листопада
175 років від дня народження
письменника

І. С. Нечуя-Левицького
(25.11.1838 – 15.04.1918)

*Стрімчасті скелі стережуть Стеблів,
Зваблива Рось хлюпочеться в любові.
Тут він окрасу віднайшов у слові,
Коли творив і в творчості хмелів...*

Микола Щербак.

Щербак, М. Іван Нечуй-Левицький // Нечуй поетичний : [зб. віршів, присвяч. І. С. Нечую-Левицькому / ред. В.Т. Поліщук]. – Черкаси, 2008. – С. 25.

Іван Семенович Левицький (літературні псевдоніми І. Нечуй-Левицький, І. Нечуй тощо) – один із справжніх класиків української літератури. Михайло Коцюбинський писав, що якби Нечуй-Левицький нічого більше не написав, крім двох повістей „Миколи Джери” і „Кайдашевої сім’ї”, то і тоді його ім’я залишилося б в українській літературі. Постаць І. С. Нечуя-Левицького стояла і стоїть після постаті Тараса Шевченка. Цього художника слова, який до деталей змальовує природу рідного краю, характери персонажів, і досі ніхто не перевершив.

Народився письменник у селищі Стеблеві Корсунь-Шевченківського району 25 листопада 1838 року. Надросся – наша рідна черкаська земля – виколисала великого письменника землі української, з якої він черпав творчу наснагу. „Я народився... в містечку Стеблеві Київської губернії Київського повіту. Стеблів стоїть по обидва боки Росі в дуже гарному і оригінальному місці. Річка Рось тече з півночі і серед Стеблева круто повертає углом на схід сонця, вдарившись об високу, рівну як стіна, скелю Спас. Над самою скелею стоїть церква Спаса, а коло самої скелі впадає в Рось невеличка річка Боровиця. Наша хата стояла за Россю проти самої церкви...” – так починає свою автобіографію Іван Семенович. Свою малу батьківщину Нечуй-Левицький оспівав у всіх своїх творах, цим він відрізняється від інших письменників; йому хотілося зберегти для прийдешніх поколінь згадку про незайманий світ навколишньої краси.

Народився І. Нечуй-Левицький в багатодітній сім'ї парафіяльного священика Стеблівської Преображенської церкви Семена Степановича Левицького і його дружини Ганни Лук'янівни Трезвінської. В Черкаському обласному архіві зберігається книга „Преображенской церкви села Стеблев... о рождениях за 1838 год”, де зібрані записи про народження Івана Левицького і його хрещення. А книга „Генеологія роду Івана Нечуй-Левицького” красназнавця Є. Чернецького містить унікальні матеріали про кожен персоналію з генеалогічного дерева Нечуя-Левицького ще від початку XVIII століття.

Навчався майбутній письменник спочатку у школі для дітей стеблівських кріпаків, яку організував його батько, а пізніше – в Богуславському духовному училищі, де „погано вчили, а били добре”. Із Богуслава його перевели до Київської духовної семінарії (1853 – 1859), яка дала Нечуєві-Левицькому добрі знання французької та німецької мов, а відтак – літератури, яку читав письменник навіть у рукописних списках. Закінчив І. С. Нечуй-Левицький і Київську духовну Академію (1861 – 1865) та, не ставши священиком, а відпрацювавши рік викладачем російської словесності у Полтавській семінарії, став працювати учителем у гімназіях Каліша і Седлеця в Польщі (1866 – 1873).

У 1873 році Нечуй-Левицький переїздить до Кишинєва, працює викладачем російської, слов'янської та латинської мов у 1-ій чоловічій гімназії. Він повністю віддався улюбленій роботі, і колишні гімназисти потім згадували його як найкращого педагога. В цій гімназії він також був призначений на посаду бібліотекаря з додатковим окладом 50 крб. на рік. У 1885 році письменник вийшов у відставку, оселився в Києві і, ведучи досить замкнене життя, повністю віддався літературній праці.

Вступивши на літературну ниву ще в 60-ті роки XIX ст., Нечуй-Левицький одразу привернув до себе увагу читачів і критики. Вже перші його твори – „Дві московки” (1868) і „Рибалка Панас Круть” (1868), повість „Причеп” (1869) – відзначились новизною характерів, яскравістю барв. Після перших кроків письменника, що свідчили про появу сильного, молодого таланту на терені української прози, виходять з друку його нові розгорнені полотна. Художня спадщина І. С. Нечуя-Левицького складає понад 50 творів. Вона – дуже різножанрова і розмаїта, своєрідна, нічим не замінима енциклопедія, де міститься багатюща інформація народо-

знавчого характеру. Цей тихий і лагідний чоловік був непохитним національним письменником, твердо сповідував власні світоглядні принципи нової української літератури: реальності, національності, народності. У своїй праці «Органи російських партій» (1871) Нечуй-Левицький писав: „Тепер ми хочемо мати свою українську літературу, бо вона потрібна для просвіти народу і має право розвиватися, як всяка література на світі”...

Свої погляди на українську літературу, її місце і значення Нечуй-Левицький виклав не лише у повістях і романах, а й у статтях, в яких він виступав на захист української літератури, українських шкіл. В статтях „Сьогочасне літературне спрямування”, „Непотрібність великоруської літератури для України і Слов'янщини” та ін. він підкреслював, що українська література йде своєю стежкою... і в українського народу є своя мова, а не „наречіє”. Тому багато його творів довгий час були під забороною і автор вимушений був підписувати їх псевдонімами: таємничим „Іван Нечуй”, козацьким „Іван Баштовий”. Були ще „А. Глаголь”, „О. Криницький”. В 70-ті роки письменник створює класичні твори з народного життя: „Не можна бабі Парасці вдержатись на селі” (1874), „Микола Джеря” (1878), „Кайдашева сім'я” (1879), „Бурлачка” (1880). Також – казку „Запорожці” (1873), роман „Хмари” (1874).

У наступні роки, хоч творчий пульс письменника дещо слабше, він створює ряд цікавих, визначних творів, серед яких два історичні романи „Гетьман Іван Виговський” (1895) та „Князь Єрмія Вишневецький” (1879), які ще малодосліджені та маловідомі, адже довгий час замовчувались. Любив Нечуй-Левицький гумор і театр, писав і драматичні твори для українського театру. Серед них – „Маруся Богуславка” (1887), „Голодному й опеньки м'ясо” (1887), „В диму та полум'ї” (1911). Найбільш відомою є комедія „На Кожум'яках” (1875), яка у переробці М. Старицького під назвою „За двома зайцями” набула більшої сценічності й досі живе в українському театрі.

Одиноким прожив своє життя Іван Семенович Нечуй-Левицький. На початку 1918 р. в умовах кайзерівської окупації Києва письменник тяжко захворів, згодом потрапив до Дегтярівської богадільні (будинку для престарілих), де й скінчив своє життя на 81-му році. Похований на Байковому кладовищі в Києві. Тепер твори Нечуя-Левицького вивчають в школах, живуть вони і

після його смерті. Чесно й самовіддано творив письменник задля майбутньої вільної України і заслужив, щоб держава гідно відзначила його ювілей.

По праву стоїть у Стеблеві і Музей І. С. Нечуя-Левицького, який очолює відомий в Україні знавець творчості Нечуя заслужений працівник культури України Сергій Левкович Хаврусь. Такі рядки він присвятив письменнику у вірші „Славний наш Нечую”:

*„Чуємо твій голос, славний наш Нечую,
Чує Україна, чує цілий світ.
Слово правди завжди всіх людей чарує,
Слово правди – твій завіт...”*

ЛІТЕРАТУРА:

Основні видання творів І. С. Нечуя-Левицького

Твори. В 3 т. / І. С. Нечуй-Левицький [упоряд., авт. вступ. ст. та прим. Н. Є. Крутікової]. – К. : Дніпро, 1988. – Т. 1 – 3.

Вибрані твори / І. С. Нечуй-Левицький. – К. : Дніпро, 1968. – 543 с.

Запорожці / Іван Нечуй-Левицький. – Х. : Фоліо, 2007. – 319 с.

Кайдашева сім'я. Хмари / Іван Семенович Нечуй-Левицький. – К. : Наук. думка, 2001. – 504 с.

Князь Єремія Вишневецький. Гетьман Іван Виговський : іст. романи / І. С. Нечуй-Левицький ; упоряд. Р. С. Міщук. – К. : Веселка, 1996. – 542 с.

Микола Джеря. Бурлачка. Кайдашева сім'я : повісті / І. С. Нечуй-Левицький. – К. : Дніпро, 2001. – 428 с.

Народні пісні в записях Івана Нечуя-Левицького / І. С. Нечуй-Левицький ; [упоряд., вступ. ст. і прим. О. І. Дея]. – К. : Муз. Україна, 1985. – 103 с. : іл., нот.

Світогляд українського народу. Ескіз української міфології / І. С. Нечуй-Левицький. – 2-ге вид. – К. : Обереги, 2003. – 143 с.

Про І. С. Нечуя-Левицького

Іван Нечуй-Левицький: постать і творчість : зб. пр. Всеукр. наук. конф., [Черкаси], 25 – 27 верес. 2008 р. / М-во освіти і науки України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка та ін. ; [відп. ред. В. Т. Поліщук]. – Черкаси : [Вид. Чабаненко Ю. А.], 2008. – 549 с.

Побірченко, Н. Формування національного світогляду Нечуя-Левицького / Наталія Побірченко // Літературознавство. Фольклористика. Культурологія : зб. наук. праць. – Черкаси, 2008. – Вип. 7. – С. 18 – 23.

Студії над життєписом Івана Нечуя-Левицького. Вип. 1 / Стеблів. держ. літ.-мемор. будинок-музей І. С. Нечуя-Левицького [та ін.] ; [ред. В. Іванців ; упоряд. Е. Чернецький]. – [Вид. 2-ге]. – Біла Церква : Вид. О. В. Пшонківський, 2005. – 36 с. : іл.

Поліщук, В. Іван Нечуй-Левицький і Михайло Старицький : жанрова типологія історичних романів // Поліщук В. Т. Повернення і відкриття : ст. – Черкаси, 2008. – С. 5 – 21.

Хаврусь, С. Л. Нечуєва оселя на березі Росі : літ.-краєзн. розвідки / Сергій Хаврусь. – Черкаси : Кур'єр, 2004. – 55 с. : фотогр.

Нечуй поетичний : [зб. віршів, присвяч. І. С. Нечую-Левицькому / ред. і передм. В. П. Поліщука]. – Черкаси : [Вид. Чабаненко Ю. А.], 2008. – 72 с.

Рева, Л. Видатний український письменник І. Нечуй-Левицький в спогадах М. Плевака (за фондами архівів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського) / Лариса Рева // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Філологічні науки. – Черкаси, 2009. – Вип. 159. – С. 39 – 48.

Хаврусь, С. Духовність, моральність і естетизм у житті та творчості Івана Нечуя-Левицького // Сергій Хаврусь : півстоліття на ниві культури. – Черкаси, 2009. – С. 18 – 35.

Погрібний, А. „Всевидяще око України” // Погрібний А. Поклик дужого чину : статті, портрети, наближення, публіцистика. – К., 2009. – С. 380 – 389.

Поліщук, Я. На позвах із Московщиною : актуальні аспекти публіцистики Івана Нечуя-Левицького / Ярослав Поліщук // Холодний Яр. – Черкаси, 2008. – № 3. – С. 18 – 27.

Хаврусь, С. З витоків рідної землі : [генеологія роду письмен. І. С. Нечуя-Левицького] / Сергій Хаврусь // Корсун. часопис. – 2007. – № 17. – С. 42 – 47.

Хаврусь, С. „Молитовник” у перекладі І. Нечуя-Левицького / Сергій Хаврусь // Земля Черкаська. – 2010. – 9 груд. – С. 3.

Осипчук, Н. „Всеобіймаюче око” – так називав Іван Франко Івана Нечуя-Левицького / Наталія Осипчук // Демократ. Україна. – 2009. – 6 лют. – С. 19.

Кирей, В. Зі Стеблева, де народився великий українець, видно набагато далі : [про І. С. Нечуя-Левицького] / Владислав Кирей // Черкас. край. – 2008. – 9 трав. – С. 16 ; Уряд. кур’єр. – 2008. – 1 квіт. – С. 12.

Інтернет-посилання

kraeznavstvo.at.ua

histpol.pl.ua

br.com.ua

ukrlitzno.com.ua

bukvoid.com.ua

30 листопада
100 років від дня народження
поета
Г. П. Донця
(30.11.1913 – 27.04.1985)

*Цей шум дібров, ці кетяги калини,
Цей жар шипшин, що полум'ям горить,
Ці придніпровські гори і долини
Не розлюбить мені, не розлюбить!*

Донець, Г. П. „Цей шум дібров, ці кетяги калини...” // Донець Г. Стяг. – К., 1980. – С. 89.

Григорій Прокопович Донець народився в с. Курилівці Канівського району 30 листопада 1913 року. Там же закінчив чотирирічну школу, а семирічку – в Каневі. Непереборна жадоба до знань після закінчення навчання в Бобрицькому сільськогоспо-

дарському технікумі повела сільського хлопчину до Черкаського педінституту, де він склав іспити зразу на другий курс мовно-літературного відділу, бо ще, будучи учнем школи, писав і друкував вірші. Перший вірш „Вже сідає сонце” був надрукований у піонерській газеті „На зміну” у 1928 р.

У 1934 році, здобувши диплом учителя, він не один рік віддавав палкі почуття свого серця викладанню української мови та літератури в школах сіл Курилівки, Мельників Канівського району та у Фрідріхівській середній школі Волочиського району Хмельницької області.

У 1939 році був призваний до армії і проходив службу на кордоні в районі Перемишля, де з перших хвилин війни відчув її смертельний подих. У червні 1941 року пише фронтовий сонет „22 червня 1941 року”.

Воював у складі 324 артилерійського полку, брав участь в обороні Києва та Санкт-Петербурга. Враження воєнних років відтворені майже в усіх двадцяти трьох збірках поезії, які вийшли з-під його пера.

У повосенний час працював секретарем Канівського райкому партії, а потім на партійній роботі в Києві. В останні двадцять років Григорій Прокопович трудився вченим секретарем Комітету по Державних преміях УРСР імені Т. Г. Шевченка.

В мирні роки поет пише про рідний край, його славу історію, перебування Тараса Шевченка на Канівщині, зустрічі його з земляками. Про це свідчать книги поезії „З братами вірними” (1955), „Ходить серпень лугами” (1957), „Канівська книга”, „Придніпров’я” (1959) та ін.

З особливою любов’ю малює поет ту частку рідної землі, де народився і виріс, звідки вийшов на творчу ниву. А скільки в його віршах милих йому наймень: Канів, Курилівка, Бобрися, Межиріч, Пекарі, Прохорівка! Одвічна краса буцацьких зеленкрутоярів, смарагдових канівських гір, присавських лугів і чарівних гаїв безмірно хвилюють поета, живлять його невичерпну поетичну криницю: „Землі моєї життєдайні соки, я спрагло пив з дитячих давніх літ”.

Тема Шевченкового краю – головна в творчості Григорія Донця. Він прискіпливо вивчає біографію Кобзаря і складає понад два десятки глибокоемоційних поезій. Це цикл поезій під назвою „Світоч”, який увійшов до „Вибраного” (1983). Серед них вірші

„Прощання з Мангишлаком”, „Біля Дніпра”, „Зустріч у Прохорівці”, „Коло Канева” та багато інших.

Створив митець і шість поем, переклав українською мовою роман О. Форш „Радищев”, писав книжечки для дітей.

Григорій Прокопович Донець протягом п’ятдесяти восьми років творчого неспокою створив барвисте намисто ліричних поезій, увібравши палку любов до рідного краю, свого народу, його мови, традицій.

*Забіліло навколо у саду,
Лине запах п’янкий медоцвіту...
Понад ставом знайомим іду.
Уклоняюсь зеленому світу.
Скільки тут я пісень набере!
Все цвіте і чарує в обнові.
До струмка припаду у яру
Приголублю берізку в діброві...*

Григорій Донець помер 27 квітня 1985 року. Похований на Байковому кладовищі в Києві.

ЛІТЕРАТУРА:

Основні видання творів Г. Донця

Слово з України : поезії / Г. П. Донець. – К. : Рад. письменник, 1985. – 142 с.

Вибране : поезії / Г. П. Донець. – К. : Дніпро, 1983. – 420 с.

Стяг : поезії / Г. П. Донець. – К. : Рад. письменник, 1980. – 93 с.

Ритми життя : вибране / Г. П. Донець. – К. : Дніпро, 1979. – 220 с.

Придніпров’я : поезії / Г. П. Донець. К. : Держлітвидав УРСР, 1959. – 119 с.

Канівська книга : [поезії] / Г. Донець. – К. : Рад. письменник, 1959. – 79 с.

Про Г. Донця

Сорокопуд, І. І. Одержимий любов'ю до Канівщини // Сорокопуд І. І. Струмки могутньої ріки. – Канів, 1998. – С. 18 – 19.

Сорокопуд, І. Струни рідного краю / І. Сорокопуд // Черкас. правда. – 1983. – 30 листоп.

Шабатин, П. Співець Шевченківського краю / Шабатин П. // Дніпрова зірка. – 1993. – 27 листоп. – С. 2.

Пінчук, С. Слово зріле й виважене / С. Пінчук // Вітчизна. – 1980. – № 3. – С. 209 – 211.

Килимник, О. Енергія творчого підсумку / О. Килимник // Літ. Україна. – 1984. – 12 січ.

Перебийніс, П. М. Донець Григорій Прокопович / П. М. Перебийніс // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2008. – Т. 8. – С. 266.

14 грудня 70 років з часу визволення м. Черкас від німецько- фашистських загарбників

*Степом, степом йшли у бій солдати,
Степом, степом – даль заволокло
Мати, мати стала коло хати,
А кругом
В диму село.*

М. Негода

Слова епіграфу до цієї статті взяті з пісні-реквієму „Степом, степом”, яку створили відомі черкащани Микола Негода і Анатолій Пашкевич. Щороку в День Перемоги вона урочисто і щемно лунає на священному для жителів Черкас місці – Пагорбі Слави.

14 грудня – пам'ятна дата в історії м. Черкас. У цей день, 14 грудня 1943 року, місто було звільнене від німецько-фашистської окупації, яка тривала більше двох років.

Зазнавши нищівної поразки влітку 1943 року на Курській дузі, німецько-фашистське командування намагалося міцною оборо-

ною зупинити наступ радянських військ і зберегти за собою важливі економічні райони на схід від Дніпра. Одночасно ворог прискорив будівництво стратегічного оборонного рубежу, створивши тут так званий „Східний вал”, частиною якого був Дніпро.

У „Східному валу” гітлерівське командування відводило Черкасам особливе місце. Це було одне з останніх великих міст, яке фашистські війська утримували на правому боці Дніпра в його середній течії.

У районі Черкас форсування Дніпра здійснювали війська 52-ї армії генерала К. А. Коротеєва. Частинам і з'єднанням було наказано захопити великий стратегічний плацдарм на правому березі й визволити місто.

У ніч з 13 на 14 листопада, провівши разом з партизанами і десантниками операції по форсуванню Дніпра в районі Сокирного, Свидівка, Дахнівки та на східній околиці Черкас біля Змагайлівки, знищивши бойову охорону ворога, радянські частини зайняли північно-західну околицю Свидівка. 15 – 16 листопада, утримавши плацдарм в районі Свидівка, а 17 – 18 листопада розширивши його в результаті успішних спільних дій десантників та партизанських загонів К. К. Солодченка, Г. В. Іваценка і Т. Ф. Прокіна та перегрупувавши свої сили, радянські війська розпочали штурмувати Черкаси.

У районі Черкас радянським військам протистояли 4 дивізії і 4 артилерійські полки. Крім того в районі міст Сміли і Канева гітлерівці мали значні резерви.

Ворог перетворив Черкаси в майже неприступну фортецю. Для оборони використовувалися житлові й заводські будівлі, цегляні огорожі, у підвалах і на горищах були обладнані засідки снайперів, Майже місяць у надзвичайно складних умовах йшла виснажлива битва за місто. Чотири рази довелося нашим воїнам йти на штурм.

У кровопролитних боях героїзм і відвагу виявили багато воїнів. Взвод старшини Олексія Сурикова вступив у бій з 24 танками і батальйоном піхоти. І вистояв. Старшина останньою гранатою підірвав себе разом з фашистами.

По 10 – 20 ворожих танків одночасно атакували батарею старшого лейтенанта Валентина Подневича. Тільки за дев'ять днів боїв його артилеристи знищили 11 танків, два „фердинанди”,

2 батареї, 4 кулемети, бронетранспортер, до 200 гітлерівців. Командир загинув смертю героя.

У центрі міста двічі воювали і загинули героїською смертю артилерист Володимир Молотков, танкісти Степан Чалов і Федір Лазарєв та інші.

Вісім атак ворога відбили воїни першого батальйону 933-го полку капітана Михайла Пилипенка.

14 грудня 1943 року четвертий штурм Черкас увінчався успіхом. До міста прийшов довгожданий день визволення.

Героїчним військам 52-ї армії 2-го Українського фронту Москва салютувала двадцятьма артилерійськими залпами із 124 гармат. На честь цієї перемоги 22 частинам і з'єднанням, які відзначилися при визволенні Черкас, присвоєно звання „Черкаських”. 1150 радянських солдат і офіцерів нагороджено бойовими нагородами, а 26 з них отримали високе звання Героя Радянського Союзу.

Імена визволителів живуть у назвах вулиць міста, про їх подвиг розповідають експозиції музеїв. 9 травня 1975 року на братській могилі воїнів, які полягли в боях за Черкаси, відкрито меморіальний комплекс „Пагорб Слави” (автори проекту скульптори Г. Н. Кальченко, Е. М. Кунцевич, Б. П. Микитенко, архітектори А. Ф. Іващенко, О. С. Ренькас). Десятиметрова статуя Вітчизни-Матері піднесена над братською могилою, в якій поховано 3621 воїна-визволителя та 22 партизани.

В пам'яті народній назавжди збережуться імена тих, хто за мирне сьогодні віддав найдорожче – своє життя. Вони вічно живі.

ЛІТЕРАТУРА:

Страшевич, В. Б. Чотири штурми Черкас / В. Б. Страшевич // Черкащина в контексті історії України. – Черкаси, 2005. – Кн. 2. – С. 100 – 108.

Клименко, Т. А. Чотири штурми Черкас / Т. А. Клименко, В. Б. Страшевич // Місто. – 2008. – 17 груд. – С. 14.

Загоріна, Р. „Кривава прірва” : так називали німецькі солдати операцію з визволення Черкас від фашистських окупантів / бесіду

з старш. наук. співроб. Черкас. обл. краєзн. музею Р. Загоріною
вів М. Малінін // Вечірні Черкаси. – 2006. – 13 груд. – С. 16.

Останній штурм : хронологія подій // Молодь Черкащини. –
2008. – 10 груд. – С. 15.

Минуле згадують бійці: спогади фронтовиків – ветеранів Ве-
ликої Вітчизняної війни, визволителів м. Черкаси. – [Кіровоград,
1998]. – 240 с. : іл.

Надточій, Я. Є. Партизани у боях за Черкаси / Я. Є. Надточій
// Увінчані славою. – Черкаси, 2010. – С. 217 – 222.

Лазуренко, В. Пагорб Слави у місті Черкаси / В. Лазуренко,
Ю. Вовкотруб // Лазуренко В. Без права на забуття. – Черкаси,
2005. – С. 249 – 264.

Сандул, В. О. Пагорб Слави у Черкасах : фотонарис. – Дніп-
ропетровськ : Промінь, 1983. – 47 с. : іл.

Зміст

Пам'ятні дати Черкащини у 2013 році.....	3
125 років від дня народження художника Л. Ю. Крамаренка.....	22
200 років від дня народження композитора, співака і дра- матурга С. С. Гулака-Артемовського.....	25
50 років з часу заснування Уманського музичного учи- лища ім. П. Д. Демуцького.....	30
125 років від дня народження одного з перших українсь- ких планеристів Г. С. Теревека.....	32
100 років від дня народження майстра народної творчості І. О. Гоменюк.....	36
100 років від дня народження педагога і краєзнавця К. Н. Гудзенка.....	38
100 років від дня народження поета В. К. Лагоди.....	42
100 років від дня народження літературознавця О. В. Килимника.....	45
100 років від дня народження літературознавця Б. Л. Корсунської.....	47
75 років від дня народження літературознавця М. К. Наєнка.....	49
100 років від дня народження журналіста і краєзнавця М. І. Пшеничного.....	53
175 років від дня народження письменника І. С. Нечуя-Левицького.....	56
100 років від дня народження поета Г. П. Донця.....	61
70 років з часу визволення м. Черкас від німецько- фашистських загарбників.....	64